

ДОСЛІДНИЦЬКА СЛУЖБА ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА ЮРИДИЧНА БІБЛІОТЕКА НБУВ

Законодавча діяльність в Україні: громадське обговорення

/ моніторинг інформаційного поля /

№ 9 (вересень 2026)

КИЇВ 2026

Засновники: Дослідницька служба Верховної Ради України
Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського, Національна юридична бібліотека.
Заснований у 2024 році. Видається щомісяця.
Редакційна колегія: Л. Ваолевська, Н. Іванова, І. Мищак, Ю. Половинчак

**ЗАКОНОДАВЧА ДІЯЛЬНІСТЬ В УКРАЇНІ:
ГРОМАДСЬКЕ ОБГОВОРЕННЯ
/ моніторинг інформаційного поля /**

№ 9 (вересень 2026)

Укладачі:

Н. Іванова (відповідальна за випуск),
О. Гаранін, О. Карашук, С. Юхно.
Адреса редакції: НБУВ, Голосіївський просп., 3, Київ, 03039, Україна.

Законодавча діяльність в Україні: громадське обговорення / Дослідницька служба
Верховної Ради України, Національна юридична бібліотека НБУВ.
Київ, 2026. Вип. 9

ЗМІСТ

ПРАВОВА ПОЛІТИКА

Захист осіб, які здійснюють громадську участь, від SLAPP-позовів або зловживань судовим процесом	3
Порядок звільнення від кримінальної відповідальності за скоєння військових кримінальних правопорушень	5
Процедура на зайняття посади члена Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, члена Вищої ради правосуддя	7
Законопроект про створення подвійної системи регулярних пенітенціарних інспекцій	10
Уточнення підстав проникнення до житла чи іншого володіння особи у невідкладних випадках	13
Правовий аналіз законопроектів щодо проникнення до житла чи іншого володіння особи у невідкладних випадках	17
Функції прокуратури в частині здійснення представництва інтересів держави в суді	21
Захист громадян, їхніх коштів від незаконних дій з платіжними інструментами й банківськими рахунками	26

ЕКОНОМІЧНА ТА ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА

Податок на додану вартість на посилки до 150 євро	50
Контроль за виробництвом та обігом тютюнової сировини.....	51

ПРАВОВА ПОЛІТИКА

Захист осіб, які здійснюють громадську участь, від SLAPP-позовів або зловживань судовим процесом

Матеріал на сайті «Центр політико-правових реформ»

Забезпечення розвитку громадянського суспільства: зареєстровано законопроект проти SLAPP-позовів

Подія

30 вересня 2026 року у Верховній Раді зареєстровано законопроект про захист осіб, які здійснюють громадську участь, від явно необґрунтованих позовів або зловживань судовим процесом (реєстр. № 16117), над яким разом з народними депутатами працювали і безпосередні бенефіціари проєкту – журналісти, медіаюристи, представники громадських організацій.

Законопроект розроблений як реакція на поширення випадків тиску й залякування громадських активістів, журналістів, викривачів, а також задля імплементації положень Директиви (ЄС) 2024/1069 Європейського Парламенту та Ради від 11 квітня 2024 року, що є вимогою до України на шляху євроінтеграції.

Він покликаний увести в законодавство України механізми боротьби з придушенням громадської та журналістської діяльності через процесуальні зловживання, які в міжнародних інструментах названі «стратегічними позовами проти участі громадськості» (Strategic Lawsuits Against Public Participation; далі – SLAPP-позови). Йдеться про позови про захист честі, гідності та ділової репутації, спростування інформації, захист приватності тощо, які мають приховану мету: змусити приховати інформацію щодо позивача з інформаційного поля, залякати та виснажити громадського діяча судовими процесами, витратами та тиском.

Оцінка ЦППР

Законопроект не лише декларує намір держави захистити громадську участь, а і надає чіткі механізми для цього, зокрема і в питаннях судового процесу. Автори пропонують, серед іншого, такі заходи:

- правоохоронні органи можуть вживати заходів захисту щодо громадських учасників чи їх близьких осіб;
- громадські учасники та їх близькі особи наділені правом користуватися безоплатною правничою допомогою;
- Уповноважений ВРУ з прав людини може вступати у справу на будь-якій стадії для подання висновків;
 - на позивача покладається обов'язок доведення обґрунтованості позову;
 - суд не може зобов'язати розкрити конфіденційне джерело громадського учасника;
 - розмір задоволених позовних вимог про відшкодування збитків, матеріальної та/або моральної шкоди не має вчиняти непропорційного стримуючого впливу на громадську участь;
- позови у справах, пов'язаних із громадською участю, не можуть розглядатися у порядку спрощеного провадження;
- громадський учасник – відповідач у справі за SLAPP-позовом – може подати клопотання про закриття провадження через наявність ознак зловживання;
- у разі виявлення зловживання судовим процесом проти громадської участі суд може накласти на позивача штраф;
- треті громадські організації, профспілки, творчі спілки тощо можуть за згодою відповідача вступати у справу на будь-якій стадії та подавати висновки;

- рішення у справах за SLAPP-позовами оприлюднюються в ЄДРСР як окрема категорія, а судова статистика щороку публікується на сайтах ДСА та Верховного Суду.

Законопроект також надає визначення таким поняттям як «громадський учасник», «близькі особи громадського учасника», «громадська участь», «зловживання судовим процесом проти громадської участі» – з чітким переліком обставин, які можуть вказувати на таке зловживання, а також «питання суспільного інтересу».

Зважаючи на запропоновані формулювання проекту, можна зробити висновок, що автори намагалися поєднати напрацювання Європейського Союзу та Ради Європи. У положеннях простежується дифузія Директиви (ЄС) 2024/1069 Європейського Парламенту та Ради від 11 квітня 2024 року (далі – Директива 2024/1069) і Рекомендації Комітету міністрів Ради Європи CM/Res(2024)2 (далі – Рекомендація РЄ), а також безпосередньо практики в українських реаліях. Наприклад, серед ознак «зловживання судовим процесом проти громадської участі» перелік не лише максимально повно намагається передати положення міжнародних інструментів, але вказує і на притаманне національному процесу маніпулювання автоматизованим розподілом справ між суддями.

Рекомендація РЄ перелічує більше видів діяльності, що можуть стосуватися громадської участі, ніж передбачає законопроект. Зокрема, сюди віднесено й академіків, блогерів, юристів, користувачів соціальних мереж. І хоча законопроект № 16117 надає невичерпний перелік громадських учасників, однак надалі в судовій практиці можуть постати питання щодо статусу особи та, відповідно, її можливостей скористатися правами громадського учасника:

- чи може скористатися безоплатною правничою допомогою особа, яка написала викривальний пост у соціальних мережах, хоча загалом не їх публікує подібні пости активно?

- чи може клопотати про закриття провадження за ознаками зловживання SLAPP адвокат, який коментував дії очільника прокуратури?

- чи достатньо «сприяє поширенню суспільно необхідною інформації» власник блогу на 225 передплатників, аби активувати захист його близьких осіб правоохоронними органами через погрози у зв'язку з контентом?

Деякі положення законопроекту, що є ширшими за вимоги вказаних європейських актів, викликають питання щодо балансу між захистом журналістів та активістів та їх обов'язком добросовісної діяльності. Наприклад, пропонується редакція статей 292-3 ЦПК та 252-4 ГПК містить покладення на позивача вимоги «підтвердити відсутність ознак зловживання». Таке формулювання є заздалегідь нереалістичним та ризиковим щодо справ, у яких публічні особи і справді потерпають від порушення презумпції невинуватості чи наклепу. Яким чином позивач у такому разі може продемонструвати «відсутність» зловживання, тобто активних дій задля тиску на громадського учасника як-от залякування чи пред'явлення великої кількості позовів до тієї самої особи? Зважаючи на те, що ані Директива, ані Рекомендація не містять такої категоричної конструкції, то можливо під час подальшого опрацювання законопроекту доцільним буде скористатися формулюваннями ст. 12 Директиви та поставити крапку після покладення на позивача тягара «обґрунтування позовних вимог».

Окремим питанням є пласт справ, що ініційовані з альтернативним мотивом – кримінальні провадження та справи про адміністративні правопорушення.

У пояснювальній записці автори посилаються на статистику коаліції проти SLAPP у Європі (CASE), яка зафіксувала 1 049 випадків стратегічних позовів проти участі громадськості у 2010–2023 роках. Але те саме дослідження говорить, що більше 20% справ проти громадських учасників набули форми саме кримінального переслідування.

Що стосується України, то проблема є не менш актуальною. Центр прав людини ZMINA в дослідженні з 11 липня 2025 року по 31 травня 2026 року задокументував 29 випадків тиску на антикорупційних діячів саме шляхом проведення слідчих (розшукових) дій у кримінальному

провадженні. Перш за все йдеться про обшуки (і не тільки у приміщеннях, безпосередньо пов'язаних з діями, а і в житлах їх родини, адвокатів та інших близьких осіб – іноді із застосуванням фізичної сили) і допити активістів.

При цьому, вочевидь, кримінальні переслідування є більш серйозним втручанням у права особи, ніж цивільні позови, вимагають більших ресурсів для боротьби проти свавілля та можуть спричиняти більший тиск через загрозу застосування кримінально-правових заходів.

Наразі з тексту законопроекту випливає, що гарантії захисту передбачені лише в цивільному та господарському провадженнях. Саме визначення «зловживання судовим процесом проти громадської участі» зводить його ознаки лише до спорів, де є позивач та відповідач. Громадські учасники чи їх близькі особи не зможуть скористатися, наприклад, безоплатною правничою допомогою у кримінальних провадженнях у випадках їх застосування задля тиску, оскільки такий механізм пропонується лише у випадках, чітко передбачених у згаданому визначенні «зловживання».

Відкритим залишається питання подальшого врахування положень цього законопроекту і в цілому концепції захисту громадських учасників у проекті нового Цивільного кодексу України (реєстр. № 15150). Так, проект нового ЦК передбачає розширення поняття «недостовірної» інформації, що може обмежувати журналістів у їх публікаціях з розслідуваннями чи висвітленням тем суспільного інтересу (кримінальні правопорушення, корупційні схеми тощо), які для проекту Закону № 16117 є центральним об'єктом захисту. Так само пропонувані у новому ЦК попередні заборони поширення матеріалів як-от блокування сторінок чи вилучення тиражу фактично підпадають під ознаку SLAPP-позову за визначенням пункту 6 Рекомендації РЄ, яка називає такі заходи «тактикою залякування правовими засобами».

Таким чином, важливо простежити, аби зусилля з гармонізації українського законодавства з *acquis* ЄС не були розвіяні прийняттям матеріальних норм, що суперечать цілям захисту громадянського суспільства. Сам же текст проекту № 16117 наразі є надійним фундаментом для роботи над впровадженням змін щодо забезпечення свободи «public watchdogs» у їх діяльності. (<https://pravo.org.ua/analytical-materials/shhotyzhnevyyj-analiz-29-veresnya-05-zhovtnya-2026-roku/>). – 2026. – 06.10).

Порядок звільнення від кримінальної відповідальності за скоєння військових кримінальних правопорушень

Матеріал на сайті «Центр політико-правових реформ»

Щодо спотворення порядку звільнення від кримінальної відповідальності за самовільне залишення місця служби і дезертирство

Подія

У Верховній Раді України 15 вересня 2026 року зареєстровано проект Закону «щодо удосконалення порядку звільнення від кримінальної відповідальності за скоєння військових кримінальних правопорушень пов'язаних із самовільним залишенням військової частини або місця служби в умовах воєнного стану та з інших питань» (реєстр. № 16074), далі – проект Закону.

Ним пропонується:

– виключити зі ст. 401 Кримінального кодексу України (далі – КК) частину 5, якою передбачена підстава звільнення від кримінальної відповідальності військовослужбовця, який вперше вчинив кримінальне правопорушення, передбачене статтями 407 або 408 КК, – його добровільне

звернення до слідчого, прокурора чи суду з клопотанням про намір повернутися до виконання обов'язків військової служби, якщо на це є згода відповідного командування;

- доповнити ч. 1 ст. 284 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК) новим пунктом 11, згідно з яким кримінальне провадження закривається, якщо особа, яка вперше вчинив кримінальне правопорушення, передбачене статтями 407 або 408 КК, добровільно повернулася до виконання обов'язків військової служби, що підтверджено наказом відповідного командування;

- доповнити ч. 2 ст. 24 Закону «Про військовий обов'язок і військову службу» положеннями, згідно з якими військовослужбовець, який самовільно залишив місце служби або дезертирував, може особисто звернутися до командування з рапортом про бажання повернутися до виконання обов'язків військової служби; у такому випадку командування протягом 72 годин продовжує його військову службу чи дію контракту, поновлює всі види забезпечення, а в день продовження військової служби інформує про це органи досудового розслідування і прокуратури.

Позиція ЦППР

З положень проєкту Закону випливає, що військовослужбовець, який вчинив кримінальне правопорушення, передбачене статтями 407 або 408 КК, і добровільно повернувся до виконання обов'язків військової служби, не буде звільнятися від кримінальної відповідальності, оскільки підстави для такого звільнення проєкт Закону виключає.

Водночас за наявності події, складу кримінального правопорушення, встановлення особи, яка його вчинила і достатніх доказів для доведення її винуватості кримінальне провадження пропонується закривати.

По-перше, такий підхід створює низку колізій в законодавстві. Найголовніше з них полягає у тому, що згідно з ч. 3 ст. 3 КК кримінально-правові наслідки діяння (зокрема і підстави непритягнення особи до кримінальної відповідальності) визначаються тільки КК. Сенс цього положення полягає в забезпеченні принципів законності, правової визначеності та захисту людини від свавілля держави. Підстави для звільнення від відповідальності або пом'якшення покарання також чітко прописані в одному кодексі – КК. Згідно зі ст. 44 КК, статтями 285-287 КПК особа, яка вчинила кримінальне правопорушення, звільняється від кримінальної відповідальності лише у випадках, передбачених КК. Це виключає ситуації, коли інші закони могли б вибірково, всупереч конституційному (ст. 24) принципу рівності всіх перед законом, «рятувати» певні категорії осіб від кримінальної відповідальності. До того ж, чинний закон передбачає, що звільнення від кримінальної відповідальності здійснюється виключно судом за клопотанням прокурора, а згідно з проєктом Закону закриття провадження за п. 11 ч. 1 ст. 284 КПК – це рішення виключно слідчого/прокурора. Проте, виключно судова остаточність рішення, а не слідчо-прокурорська дискреція щодо закриття справи є ключовим стимулом: військовослужбовець довіряє механізму, лише якщо знає, що рішення не можна скасувати одноосібним розсудом прокурора.

Проєкт Закону фактично маскує звільнення від кримінальної відповідальності під процесуальну підставу закриття провадження, аби обійти вимоги ст. 3 та ст. 44 КК. Тобто відповідальність військовослужбовців *de jure* зберігається, але *de facto* окремі з них можуть уникнути її через процесуальний механізм.

Не можна не звернути увагу і на те, що Закон «Про військовий обов'язок і військову службу» зобов'язує командування протягом 72 годин продовжити військову службу чи дію контракту, поновити всі види забезпечення щодо військовослужбовця, який самовільно залишив місце служби або дезертирував, а згодом звернувся до командування з рапортом про бажання повернутися до виконання обов'язків військової служби – незалежно від того, чи вперше військовослужбовець вчинив таке правопорушення.

По-друге, положення проєкту Закону створюють правову невизначеність. У поєднанні з нормою ст. 62 Конституції України вони можуть свідчити про «правосуддя, відкладене на потім»: оскільки відсутній вирок, що набрав законної сили, або ухвала суду про закриття

кримінального провадження по тому самому обвинуваченню (див. п. 6 ч. 1 ст. 284 КПК), то прокурор має право скасувати постанову про закриття кримінального провадження у зв'язку з її незаконністю чи необґрунтованістю. Навряд чи такі положення можуть бути привабливими для військовослужбовців-порушників.

По-третє, якщо метою вилучення ч. 5 ст. 401 КК є удосконалити відповідальність, то створення паралельного процесуального механізму закриття проваджень цю мету прямо нівелює, і це суперечить самій назві проекту Закону.

Зменшити свавілля і підвищити передбачуваність для самого військовослужбовця можуть лише об'єктивні, а не дискреційні критерії застосування. Тому варто взагалі відмовитися від умови «за згодою командування» на користь формальних критеріїв, як от факт добровільного звернення і відносно нетривалий строк відсутності в місці служби.

Також можливим є запровадження диференційованого підходу: звільнення від кримінальної відповідальності при поверненні в короткий строк (наприклад, до 30 днів), звільнення від покарання з випробуванням – при поверненні пізніше (наприклад, до 90 днів) або у разі вчинення короткочасного СЗЧ вдруге; реальне покарання – за відсутності пом'якшуючих обставин. (<https://pravo.org.ua/analytical-materials/shhotyzhnevyyj-analiz-15-21-veresnya-2026-roku/>). – 2026. – 21.09).

Процедура на зайняття посади члена Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, члена Вищої ради правосуддя

Матеріал на сайті «Центр політико-правових реформ»

Уряд пропонує змінити порядок залучення міжнародних експертів до відбору членів ВККС

Подія

10 вересня Кабінет Міністрів України вніс до Парламенту проект закону №16018-1 щодо удосконалення конкурсних процедур на зайняття посади члена Вищої кваліфікаційної комісії суддів України (ВККС), члена Вищої ради правосуддя (ВРП).

Законопроект передбачає внесення змін до процедур формування ВККС, ВРП, зокрема: щодо формування ВККС:

- три етапи проведення конкурсу: (1) допуск кандидатів до участі; (2) проведення спеціальної перевірки та визначення Конкурсною комісією відповідності кандидатів критерію доброчесності, зокрема, за результатами співбесіди; (3) визначення Конкурсною комісією відповідності кандидатів критерію професійної компетентності за результатами співбесіди та визначення переліку кандидатів для рекомендації ВРП;
- особливості другого складу Конкурсної комісії: троє осіб з числа суддів або суддів у відставці, запропонованих Радою суддів України, та троє осіб, не менше ніж одна з яких є громадянином України, запропонованих міжнародними та іноземними організаціями;
- порядок прийняття рішень другим складом Конкурсної комісії: визначено різні кворуми для прийняття рішень щодо відповідності кандидата критерію доброчесності та професійної компетентності. Рішення щодо доброчесності кандидата є ухваленим, якщо за нього проголосували не менше ніж чотири члени комісії, з яких двоє запропоновані міжнародними та іноземними організаціями; у разі однакової кількості голосів – голоси трьох членів, з яких двоє запропоновані міжнародними та іноземними організаціями, є вирішальними. Натомість рішення за результатами перевірки професійної компетентності кандидата є ухваленим, якщо за нього проголосували не

менше ніж чотири члени комісії, з яких один запропонований міжнародними та іноземними організаціями;

щодо формування ВРП:

- документи для участі в конкурсі подаються не до ВРП, а до органу, який скликає відповідний з'їзд або конференцію, який і вирішує питання про їх допуск;
- проведення органом, який скликає з'їзд або конференцію, парламентським комітетом, до предмета відання якого належать питання судоустрою, співбесіди для визначення професійної компетентності кандидата.

Окремо слід зазначити, що законопроект наразі перебуває на розгляді Венеційської комісії, а тому не варто виключати, що під час подальшого розгляду у Верховній Раді України його текст буде істотно змінено.

Оцінка експертів ЦППР

ВККС – це один з ключових органів суддівського врядування, який відповідальний за добір нових суддів та кваліфікаційне оцінювання діючих. У 2023 році вперше склад Комісії був сформований на конкурсних засадах із залученням міжнародних експертів. Конкурс був переважно схвально оцінений профільними громадськими організаціями, а новий склад ВККС показав достатньо ефективні результати своєї роботи. Водночас, строк повноважень 15 із 16 членів ВККС спливає вже в червні 2027 року.

На необхідності збереження високих стандартів добору нових членів ВККС, а також продовження залучення міжнародних експертів до їх відбору неодноразово звертали увагу профільні громадські організації та міжнародні партнери. Зокрема, Європейська комісія в звіті про розширення за 2025 рік рекомендувала невідкладно продовжити тимчасове залучення міжнародних експертів до відбору членів ВККС. Крім того, потреба в реалізації цього заходу відзначена і в спільній заяві Комісара з питань розширення М. Кос та на той момент Віцепрем'єр-міністра України з питань європейської та євроатлантичної інтеграції Т. Качки (т.зв. «план Качки-Кос»), а також в умовах для вступу за Кластером 1 (т.зв. «бенчмарки»).

Таким чином, вдосконалення процедури добору членів ВККС критично важливе як для подальшого впровадження судової реформи в Україні, так і для наближення судової системи до європейських стандартів.

Попри те, що законопроект дійсно продовжує залучення міжнародних експертів до відбору членів ВККС ще на два роки, окремі його положення можуть значно підважити ефективність конкурсу, зокрема:

- *перевірка професійної компетентності кандидатів після перевірки доброчесності:* такий порядок створює додаткове навантаження на Конкурсну комісію, оскільки перевірка доброчесності є більш часо- та ресурсозатратним процесом, оскільки вимагає збору та аналізу інформації з десятків джерел, отримання пояснень від кандидата та подальшого уточнення окремих обставин. Крім того, викликає сумнів ефективність запропонованого в законопроекті механізму оцінювання професійної компетентності кандидатів – виключно на основі співбесіди, через його значну суб'єктивність;
- *переважне право голосу міжнародних експертів лише на етапі оцінювання доброчесності кандидатів:* міжнародні експерти матимуть переважне право голосу лише на етапі перевірки доброчесності кандидатів, а їхній вплив на результати оцінювання професійної компетентності буде мінімальний. Законопроект не врегульовує ситуацію, коли під час оцінювання професійної компетентності голоси членів Конкурсної комісії розподіляться порівну. До того ж оцінювання професійної компетентності кандидатів є завершальним етапом перед формуванням списку кандидатів, рекомендованих ВРП до призначення на посади членів ВККС, тобто, саме цей етап визначатиме переможців конкурсу;
- *відсутність секретаріату Конкурсної комісії:* на відміну від чинних положень закону, які передбачають можливість залучення помічників для членів першого складу Конкурсної комісії,

проект закону визначає можливість залучення лише перекладачів. Зазначене істотно збільшить навантаження на членів Конкурсної комісії. В поєднанні з необхідністю проведення перевірки доброчесності до оцінювання професійної компетентності це може значно збільшити тривалість проведення конкурсу. Наприклад, до першого конкурсу до ВККС було допущено 301 кандидата. При збереженні такої динаміки під час другого конкурсу до ВККС збір інформації щодо доброчесності кандидатів власними силами членів Конкурсної комісії та проведення співбесід з кількома сотнями кандидатів може якщо не паралізувати конкурс, то затягнути його настільки, що не вдасться сформувати повноважний склад ВККС до закінчення строку повноважень чинного складу;

- *неоприлюднення рішень Конкурсної комісії щодо кандидатів*: законопроект не передбачає оприлюднення рішень комісії за результатами оцінювання доброчесності чи професійної компетентності кандидатів. Запропоновано надавати такі рішення лише на вимогу кандидата, а у випадку з оцінювання професійної компетентності – комісія роз'яснює мотиви ненадання рекомендації на зайняття посади члена ВККС. Зазначене значно підважує прозорість проведення конкурсу;

- *поглиблення проблеми «два кандидати на одну вакантну посаду»*: законопроект пропонує чітко закріпити, що Конкурсна комісія має рекомендувати ВРП не менше двох кандидатів на одну вакантну посаду, в тому числі не менше двох кандидатів з числа суддів або суддів у відставці на одну вакантну посаду члена ВККС з числа суддів або суддів у відставці. Якщо кандидатів менше – оголошується новий конкурс. Під час першого конкурсу до ВККС, Конкурсна комісія рекомендувала ВРП 32 кандидати на 16 вакантних посад, проте, з них було лише 10 суддів та суддів у відставці. Це зумовило публічні дискусії щодо можливості ВРП заповнити всі вісім посад за суддівською квотою чи хоча б шість, які необхідні для набуття ВККС повноважності. Врешті, тоді вдалося сформувати повноважний склад ВККС та заповнити всі 16 вакантних посад. Водночас, запропоноване законопроектом положення підвищує ризики неможливості сформувати повноважний склад ВККС, оскільки навіть якщо Конкурсна комісія рекомендує більшу кількість кандидатів ніж кількість вакантних посад, і серед них буде достатня кількість суддів/суддів у відставці для заповнення суддівської квоти, але не буде дотримана вимога щодо двох кандидатів на одну вакантну посаду, – виникне потреба в оголошенні нових конкурсів, що може призвести або до неповноважності ВККС, або до формування Комісії в неповному складі, що негативно вплине на її інституційні спроможності. Крім того, необхідність дотримання згаданої «квоти» створює ризик надзвичайного затягування процедури формування ВККС;

- *зниження вимог до кандидатів у члени Конкурсної комісії за квотою Ради суддів України*: щодо формування першого складу Конкурсної комісії, п. 50 Прикінцевих та перехідних положень Закону України «Про судоустрій і статус суддів» наразі передбачає, що кандидатами на посаду члена Конкурсної комісії, які є судьями чи судьями у відставці, можуть бути судді чи судді у відставці, які успішно пройшли кваліфікаційне оцінювання. Натомість для другого складу Конкурсної комісії, законопроект такої вимоги не встановлює. Не передбачено також інших обставин, які унеможливають призначення особи членом Конкурсної комісії (наприклад, наявність непогашеного дисциплінарного стягнення, притягнення до кримінальної відповідальності).

Також законопроект передбачає, що строк повноважень другого складу Конкурсної комісії буде становити лише два роки з дня його призначення, тобто, відсутня прив'язка до формування повноважного складу ВККС, як це зараз є в законі. З урахуванням недоліків, зазначених вище, не варто виключати, що такого строку може бути недостатньо для формування повноважного складу ВККС.

Враховуючи викладене вище, проект закону несе істотні загрози для формування повноважного складу ВККС та потребує доопрацювання в частині забезпечення ефективної участі міжнародних експертів на всіх етапах конкурсу, підвищення інституційних

спроможностей Конкурсної комісії, мінімізації випадків необхідності оголошення додаткових конкурсів, оптимізації черговості проведення конкурсу та визначення гарантій його прозорості. (<https://pravo.org.ua/analytical-materials/shhotyzhnevujj-analiz-15-21-veresnya-2026-roku/>). – 2026. – 21.09).

Законопроект про створення подвійної системи регулярних пенітенціарних інспекцій

Матеріал на сайті «Zmina»

Про автора: Дмитро Ягунов, адвокат, заслужений юрист України, член Європейського комітету з питань запобігання катуванням, Андрій Черноусов, юрист, кандидат соціологічних наук, провідний науковий співробітник Харківського інституту соціальних досліджень

Чому законопроект № 16028 про пенітенціарну інспекцію є кроком назад

4 вересня 2026 року Кабінет Міністрів вніс до Верховної Ради проект Закону «Про створення подвійної системи регулярних пенітенціарних інспекцій» (реєстраційний №16028). Головним комітетом визначено Комітет Верховної Ради з питань правової політики. Станом на 7 вересня 2026 року законопроект наданий народним депутатам для ознайомлення та він опрацьовується в комітеті.

Українська пенітенціарна система і система кримінальної юстиції в цілому знову опинилися напередодні урядової ініціативи, яка формально спрямована на виконання пункту 9 розділу XV «Перехідні положення» Конституції України, тобто на створення подвійної системи регулярних пенітенціарних інспекцій та остаточне припинення прокурорського нагляду за дотриманням законів при застосуванні заходів, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян.

І саме тому ця ініціатива викликає не оптимізм, а об'єктивне занепокоєння: одна з найбільш важливих реформ пенітенціарної системи за весь період незалежності може бути зірвана. Сама по собі ідея пенітенціарної інспекції є нагальною, вона потрібна українській пенітенціарній системі як повітря. Проте зміст законопроекту № 16028 свідчить про те, що уряд вдруге пропонує парламенту не автономну пенітенціарну інспекцію, а розпорошену систему відомчих контрольно-наглядових підрозділів, яка істотно відхиляється від системної та превентивної моделі пенітенціарного інспектування.

Базова методологічна помилка: інспекція зведена до контролю за дотриманням прав

Уся конструкція законопроекту тримається на одному визначенні, і саме в ньому закладена фундаментальна помилка, з якої далі все випливає логічно, хоча й хибно. Законопроект визначає, що «пенітенціарна інспекція – діяльність уповноважених суб'єктів, спрямована на здійснення контролю за дотриманням прав і свобод осіб, які перебувають у місцях несвободи». Це визначення є вироком усій реформі. Автори законопроекту ототожнили інспектування з контролем за дотриманням прав і свобод, тобто з тим, що за своєю природою є предметом прокурорського реагування, судового контролю, звернення до омбудсмена, а зрештою – кримінального провадження. Такий контроль у різних формах уже здійснюють прокуратура, суди, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини та внутрішні контрольні підрозділи відповідних відомств. Натомість ширша управлінська, аналітична та превентивна функція інспектування в законопроекті не розкрита взагалі.

Потрібно наголосити принципово: інспектування – це не індивідуальні скарги і не супровід індивідуальних кейсів. Пенітенціарна інспекція не повинна підміняти органи, уповноважені розглядати та вирішувати індивідуальні скарги: це сама пенітенціарна система з її внутрішніми

процедурами, це судовий контроль, це омбудсман, це прокурор (у випадку вчинення злочинів у пенітенціарних установах). Інспекція ж – це виключно про ефективність функціонування системи як такої, про забезпечення її прозорості, включно з доступом до статистики та документів, про встановлення показників діяльності, про рангування пенітенціарних установ і врешті про чесну публічну відповідь на просте запитання: чи є конкретна установа безпечною і вільною від катувань, насильства та неформальних в'язничних ієрархій, чи ні. Такою є логіка Правила 83 Правил Нельсона Мандели та Європейських пенітенціарних правил: регулярна, системна, управлінська оцінка установи в цілому, а не ретроспективна реакція на вже допущене порушення щодо конкретної особи.

Натомість законопроект № 16028 обирає протилежний шлях. Замість аналітичного органу, спрямованого на забезпечення прозорості пенітенціарної системи, уряд пропонує створити черговий правоохоронний монстр карального, репресивного типу – закритий орган з широкими повноваженнями, які дублюють уже наявні повноваження багатьох органів, і який мислить категоріями «виявити порушення – вимагати пояснень – ініціювати притягнення до відповідальності». Це логіка радянського загального прокурорського нагляду, тільки тепер розпорошеного між кількома відомствами й замаскованого під міжнародний стандарт «подвійної системи», який насправді є про геть інше.

Внутрішні інспекції: дублювання того, що вже існує

Так звані внутрішні інспекції за законопроектом фактично дублюють те, що вже існує у кожного відомства. Центральний орган виконання кримінальних покарань, Збройні сили України, Національна поліція, Державна прикордонна служба, міграційна служба, органи охорони здоров'я – усі вони вже сьогодні мають власні де-факто інспекції щодо підпорядкованих їм місць несвободи, тобто відомчий контроль по вертикалі підпорядкування. Жодних нових ефективних механізмів контролю законопроект не запроваджує: він лише відтворює під новою назвою чинні управлінські процедури, вимагаючи при цьому створити в кожному відомстві уповноважені підрозділи, забезпечити їх незалежність усередині власного відомства (що саме по собі є суперечністю в термінах), навчити персонал і виділити бюджет. Це не реформа. Це перейменування наявного відомчого контролю з одночасним нарощуванням бюрократичного апарату, який поглинати ресурс, продукуватиме звіти й при цьому жодним чином не наблизитиме суспільство до розуміння того, наскільки безпечними є українські в'язниці, слідчі ізолятори, психіатричні заклади чи гауптвахти.

Показовим є і те, що інструментарій внутрішніх інспекцій вибудовується за моделлю обов'язкового до виконання документа з вимогами усунути порушення, тобто за майже дослівною калькою радянського прокурорського подання. Установа, персонал якої сприймає інспектора не як фахівця, який допомагає виявити системні проблеми, а як чергового ревізора, що шукає привід для покарання, раціонально ховатиме проблеми, а не розкриватиме їх. Саме це підриває можливість отримати достовірну картину того, що відбувається в місцях несвободи, тобто саме те, заради чого система регулярних інспекцій і задумувалася.

Зовнішні інспекції: підміна замість нового інституту

Те, що законопроект називає зовнішньою інспекцією, покладається фактично на Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. І саме в цьому криється друга базова методологічна помилка. Уповноважений за своєю природою є органом індивідуального правозахисту і розгляду скарг, а мандат Національного превентивного механізму реалізується і без цього закону. Покладаючи зовнішнє інспектування на омбудсмана, законопроект не створює нового інституту, а просто перейменовує вже наявний механізм, одночасно остаточно закріплюючи хибне ототожнення інспектування з розглядом індивідуальних скарг. Внаслідок цього положення проекту закону про зовнішні інспекції втрачають правовий сенс, а основна вага зовнішнього інспектування лягає на інституцію, яка не була і не може бути пенітенціарною інспекцією в розумінні міжнародних стандартів.

Чого в законопроекті немає

У законопроекті № 16028 немає того єдиного, заради чого подвійна система регулярних інспекцій задумувалася ще у 2016 році. У ньому немає прозорості пенітенціарної системи як самостійної мети інспектування. У ньому немає встановлення показників діяльності пенітенціарних установ та їх рангування. У ньому немає гарантованого доступу громадськості до статистики та документів пенітенціарної системи й немає обов'язку публікувати самі інспекційні звіти, а не лише «результати» виконання приписів. У ньому немає єдиної, автономної, професійної інституції, яка б працювала за принципами Європейського комітету із запобігання катуванням: регулярно відвідувати установи, аналізувати управлінську ефективність, оцінювати атмосферу і рівень безпеки, публікувати порівнювані у часі оцінки й не розглядати індивідуальних скарг, як не розглядає їх і сам ЄКЗК.

Натомість у законопроекті є розпорошення функції по відомствах із залишенням кожного контролювати самого себе, мова «нагляду» замість мови управлінського аудиту та оцінки безпеки, розгляд скарг замість системного моніторингу, звіт, надісланий адміністрації під розписку, замість публічного, порівнюваного рейтингу.

Що станеться, якщо законопроект ухвалить у такому вигляді

Практичний результат неважко спрогнозувати. Замість однієї структури, яка виконувала пенітенціарний нагляд, тобто прокуратури, з'явиться низка суб'єктів внутрішніх інспекцій у кожному відомстві, яке утримує людей у місцях несвободи, плюс омбудсман як єдиний суб'єкт зовнішніх інспекцій. Кожен із них працюватиме за тією самою логікою реагування на індивідуальні скарги, яка й без того вже реалізується прокуратурою, судами, Уповноваженим і самими відомствами.

Замість того щоб зменшити кількість наглядових інстанцій і замінити їх однією прозорою аналітичною інституцією, законопроект їх примножує. Ув'язнена особа, її родичі, адвокат і персонал установи отримають ще кілька адрес для скарг і ще кілька перевіряючих, але ні суспільство, ні парламент, ні міжнародні партнери України не отримають головного: регулярної, публічної, порівнюваної у часі оцінки того, як насправді функціонує кожна установа, наскільки вона безпечна і наскільки ефективно в ній використовуються державні ресурси.

Не менш тривожним є те, що конституційна реформа 2016 року у частині пенітенціарної інспекції може бути «виконана» формально: закон буде ухвалений, а прокурорський нагляд припинений. Але припинений він буде не на користь якісно нового інституту, а на користь конструкції, яка відтворює той самий нагляд у гіршому, розпорошеному і менш професійному вигляді.

Після цього повернутися до справжньої реформи буде набагато важче, бо формально питання вважатиметься закритим, а бюджетні, кадрові та інституційні ресурси вже будуть витрачені на розбудову апарату, який не виконує функції інспекції. Саме тому ціна помилки цього разу є значно вищою, ніж у 2021-му або у червні 2026 року.

Замість висновку

Ще у червні 2021 року ми попереджали про ризик появи ще одного правоохоронного монстра замість прокурорського нагляду. У червні 2026 року, аналізуючи попередню редакцію цього самого законопроекту (реєстр. № 15300), ми були змушені повторити те саме попередження.

Сьогодні уряд, зареєструвавши законопроект № 16028, фактично реанімує ту саму концептуальну помилку і закріплює її в самому визначенні пенітенціарної інспекції як «контролю за додержанням прав і свобод». Це не законопроект, який потребує косметичних правок до другого читання, бо йдеться не про окремі юридико-технічні недоліки, а про саму філософію документа. Його ухвалення в запропонованому вигляді законодавчо закріпить імітаційну модель реформи: закриту, репресивну, дублюючу конструкцію, яка поглине ресурс і не дасть суспільству чесної, регулярної, прозорої відповіді на питання, чи безпечні місця несвободи в Україні.

Саме тому ми звертаємо увагу правозахисників, експертів та народних депутатів України на цю небезпеку і наполягаємо: законопроект № 16028 у такому вигляді має бути відхилений, а робота над справжнім інститутом пенітенціарної інспекції має бути розпочата заново, з правильного визначення того, чим інспекція є і чим вона ніколи не повинна бути. (<https://zmina.info/columns/chomu-zakonoprojekt-%e2%84%96-16028-pro-penitencziarnu-inspekciyu-ye-krokom-nazad/>). – 2026. – 17.09).

Уточнення підстав проникнення до житла чи іншого володіння особи у невідкладних випадках

Матеріал на сайті «Юридична Газета online»

Про автора: Катерина Тишакова, адвокат АО «Globa & Globa»

Невідкладний обшук і проникнення до житла: нові підходи до ст. 233 КПК у законопроекті № 15488

Обвинувачення у кримінальному провадженні може ґрунтуватися виключно на доказах, отриманих у передбаченому Кримінальним процесуальним кодексом України порядку. Відповідно до статті 86 КПК України доказ визнається допустимим, якщо його отримано в порядку, встановленому цим Кодексом. Таким чином, значення для подальшої оцінки доказу має не лише його зміст, а й дотримання встановленої законом процедури його отримання.

Процесуальна форма у кримінальному провадженні не є формальністю. Встановлюючи порядок проведення слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій, КПК України одночасно визначає межі допустимого втручання у права та свободи учасників кримінального провадження. Відтак для обох сторін, як обвинувачення, яке здійснює та документує процесуальні дії, так і сторони захисту, принципове значення мають обставини, за яких відповідну дію проведено, її фактичний зміст та дотримання процесуального порядку, передбаченого чинним кримінальним процесуальним законодавством України.

Одним із питань, яке у цьому контексті залишається дискусійним, є проникнення до житла чи іншого володіння особи, що на цей час врегульоване положенням статті 233 КПК України. На практиці особливого значення набуває не лише питання наявності формальних підстав для такого проникнення, а й дотримання при цьому конституційно закріплених гарантій недоторканості житла чи іншого володіння особи.

Чинне регулювання невідкладного проникнення до житла чи іншого володіння особи

Частина третя статті 233 КПК України передбачає можливість такого проникнення, зокрема, у невідкладних випадках, пов'язаних із врятуванням майна. Водночас саме поняття «врятування майна» чинна редакція Кодексу не конкретизує, що залишає простір для різного розуміння як підстав для невідкладного проникнення, так і меж допустимих дій у кожному конкретному випадку, що призвело до формування практики з цього питання судами.

На цей час положення частини третьої статті 233 КПК України на практиці використовуються стороною обвинувачення як правова підстава для проведення невідкладного проникнення до житла чи іншого володіння особи без попередньої ухвали слідчого судді, зокрема для проведення обшуку. Після проведення відповідної слідчої (розшукової) дії слідчий або дізнавач за погодженням із прокурором звертається до слідчого судді з відповідним клопотанням для здійснення передбаченого законом судового контролю за проведеним проникненням та обшуком. При цьому одним із найпоширеніших обґрунтувань невідкладності є необхідність «врятування

майна», зокрема речей, які, на думку сторони обвинувачення, можуть мати значення речових доказів у кримінальному провадженні і які були безпосередньо вилучені під час проведення цієї слідчої дії.

Питання, які потребують конкретизації, та практика застосування

Водночас наявна на цей час практика породжує низку принципових питань: чи достатньо самого припущення про можливість знищення, приховування або втрати речових доказів для визнання проникнення невідкладним? Які саме обставини мають свідчити про реальність і безпосередність відповідної загрози? Чи може факт виявлення та вилучення під час обшуку майна, яке має доказове значення, сам по собі підтверджувати необхідність попереднього проникнення до житла без ухвали слідчого судді? І, зрештою, які критерії має застосовувати слідчий суддя, перевіряючи законність такого проникнення вже після його здійснення?

Саме ці питання набувають особливої актуальності у зв'язку із запропонованими змінами до статті 233 КПК України, зокрема законопроектом № 15488, зареєстрованим 07 серпня 2026 року у Верховній Раді, який пропонує врегулювати підходи до визначення підстав, меж та подальшого судового контролю за проникненням до житла чи іншого володіння особи без попередньої ухвали слідчого судді.

Питання про застосування норм, передбачених ст. 233 КПК України, неодноразово були предметом касаційного розгляду у Верховному Суді, натомість існує неоднакове застосування зазначених норм права, коли йдеться про те, чи підпадає під винятки, передбачені ч. 3 ст. 233 КПК (врятування майна), необхідність віднайти і вилучити об'єкти, які можуть бути речовими доказами.

Колегія суддів Третьої судової палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду у постанові від 06 вересня 2023 року (справа № 688/647/19) визнала неспроможними посилання сторони захисту на відсутність підстав, визначених ч. 3 ст. 233 КПК України, та дійшла висновку, що з положеннями вказаної норми цілком узгоджується те, що підставою для задоволення клопотання є врятування майна, яке є знаряддям, засобом або предметом злочину і яке могло бути знищено.

Водночас колегія суддів Першої судової палати ККС ВС у постанові від 08 квітня 2021 року (справа № 573/2028/19) виходила з того, що не належить до підстав проведення невідкладного обшуку необхідність відшукування викрадених речей та одягу, які можуть бути використані як докази. Колегія суддів дійшла переконання, що обшук було проведено без достатніх правових підстав, з огляду на що погодилася із судами попередніх інстанцій про недопустимість доказів, отриманих за його результатами, навіть з урахуванням того, що обшук було легалізовано ухвалою слідчого судді.

Отже, судова практика на цей час залишається невизначеною, у зв'язку з чим існує реальна необхідність у законодавчому уточненні цієї норми. Про це свідчать і міжнародні стандарти, які вимагають, щоб закон містив достатньо чіткі критерії застосування такого винятку, а також забезпечував реальний подальший судовий контроль.

Що змінює законопроект № 15488

В обґрунтування необхідності прийняття акта зазначено, що чинна редакція ч. 3 ст. 233 КПК України не містить достатньо чітких критеріїв того, у яких саме випадках «врятування майна» може виправдовувати проникнення до житла чи іншого володіння особи без попереднього судового дозволу. Законопроект спрямований на уточнення ч. 3 ст. 233 КПК України шляхом закріплення в законі критеріїв, за яких невідкладне проникнення до житла чи іншого володіння особи з мотивів врятування майна може вважатися допустимим.

Запропонований законодавцем підхід полягає у встановленні умов, які у своїй сукупності дають підстави для подальшого визнання проникнення до житла чи іншого володіння особи законним.

Насамперед йдеться про таку умову, як винесення вмотивованої постанови слідчого, дізнавача або прокурора, на підставі якої здійснюється невідкладне проникнення до житла чи іншого володіння особи. Запровадження такої вимоги узгоджується із загальними положеннями чинного КПК України. Рішення про невідкладне проникнення до житла чи іншого володіння особи приймається безпосередньо слідчим, дізнавачем або прокурором. Відповідно до частини третьої статті 110 КПК України рішення слідчого, дізнавача, прокурора приймається у формі постанови. Постанова виноситься у випадках, передбачених Кодексом, а також коли слідчий, дізнавач або прокурор визнає це за необхідне. Відповідно, така постанова має містити належне обґрунтування прийнятого рішення та відповідати вимогам до її змісту, визначеним статтею 110 КПК України.

Водночас на практиці вже сьогодні трапляються випадки, коли органи досудового розслідування вручають особі копію постанови про проведення невідкладної слідчої дії. Відтак запропонована законопроектом вимога фактично спрямована на нормативне закріплення та конкретизацію відповідної практики, визначаючи вимоги до змісту такого рішення.

Практичне значення цієї вимоги полягає також у тому, що особа отримує можливість ознайомитися з мотивами, якими сторона обвинувачення обґрунтовувала необхідність невідкладного проникнення, зокрема з відомостями про відповідне кримінальне провадження та обставинами, що стали підставою для прийняття такого рішення.

Окрім того, суттєвого значення набуває і те, що постанови можуть бути предметом розгляду під час підготовчого провадження у суді згідно з правилами статей 314–316 КПК України.

Як ще одну необхідну передумову законодавець визначає наявність конкретного, індивідуально визначеного майна, щодо якого у кримінальному провадженні зібрано достатньо доказів, які дають обґрунтовані підстави вважати, що таке майно має або може мати ознаки речового доказу.

Водночас законопроектом передбачено додаткову умову, а саме те, що на момент проникнення щодо зазначеного майна має існувати реальна, конкретна та безпосередня загроза знищення, пошкодження або втрати, а отримання ухвали слідчого судді про дозвіл на проникнення до житла чи іншого володіння особи було об'єктивно неможливим без ризику втрати такого майна.

Як наслідок, запропоновані зміни спрямовані на те, щоб невідкладне проникнення до житла чи іншого володіння особи застосовувалося лише як винятковий захід, що спрямовано на забезпечення належного балансу між необхідністю збереження речових доказів і гарантіями недоторканності житла та іншого володіння особи.

Окремого значення набуває встановлений законопроектом часовий фактор, тобто строк, протягом якого прокурор, слідчий або дізнавач зобов'язані звернутися до слідчого судді з метою отримання судового дозволу на проникнення до житла чи іншого володіння особи постфактум.

Чинний КПК України конкретного строку для такого звернення не встановлює, обмежуючись вимогою звернутися до слідчого судді невідкладно після здійснення таких дій.

Водночас законопроектом пропонується встановити строк 24 години; такий підхід має усунути невизначеність шляхом встановлення чіткого строку для звернення до слідчого судді.

Які питання залишаються відкритими

Однак окремі питання залишаються відкритими та потребують додаткового законодавчого врегулювання.

Зокрема, це стосується обов'язку слідчого судді постановити окрему ухвалу про незаконне проникнення до житла або іншого володіння особи щодо всіх осіб, які ухвалювали рішення про проведення такої невідкладної слідчої дії.

Чинним КПК України не передбачено такого виду рішення слідчого судді, як окрема ухвала. Законопроектом не пропонується внесення змін до інших статей КПК України з метою визначення змісту такої ухвали, порядку її оскарження, а також наслідків її постановлення.

По-друге, враховуючи те, що підставою для невідкладного проникнення до житла чи іншого володіння особи допускається як виняток — на підставі вмотивованої постанови слідчого, дізнавача, прокурора, потребує уточнення положення законопроекту щодо «усіх осіб, які ухвалювали рішення про проведення такої невідкладної слідчої дії». Виникає питання щодо змісту цього формулювання, оскільки відповідне рішення приймається слідчим, дізнавачем або прокурором. Відтак незрозуміло, яких саме інших осіб законопроект пропонує охопити цим поняттям та яким чином вони можуть бути суб'єктами прийняття такого рішення.

Третім відкритим питанням щодо запропонованого законопроектом підходу є формулювання умови, відповідно до якої йдеться про конкретне, індивідуально визначене майно, «щодо якого у кримінальному провадженні зібрано достатньо доказів, які дають обґрунтовані підстави вважати, що таке майно має або може мати ознаки речового доказу».

Таке формулювання потребує додаткового уточнення з огляду на положення КПК України щодо поняття та статусу речових доказів. Адже речовий доказ є одним із процесуальних джерел доказів у кримінальному провадженні, а тому наведена конструкція фактично передбачає необхідність попереднього збирання доказів для обґрунтування припущення про те, що певне майно може набути ознак речового доказу.

Окрім того доцільно доповнити цю норму положенням, яке прямо передбачало б обов'язок складення протоколу за результатами невідкладного проникнення до житла чи іншого володіння особи. Така пропозиція узгоджується з положеннями частини першої статті 104 КПК України, відповідно до якої у випадках, передбачених Кодексом, хід і результати проведення процесуальної дії фіксуються у протоколі. Водночас пряме закріплення такого обов'язку саме щодо невідкладного проникнення усунуло б можливі сумніви щодо належної процесуальної форми фіксації проведеної дії.

З огляду на це, відповідне положення доцільно додатково опрацювати до другого читання з метою усунення термінологічної та логічної неточності й чіткого визначення того, які саме відомості мають передувати невідкладному проникненню та обґрунтовувати необхідність його проведення.

Висновки

Запропоновані законопроектом № 15488 зміни до статті 233 КПК України спрямовані на конкретизацію підстав, за яких невідкладне проникнення до житла чи іншого володіння особи з метою врятування майна може бути визнано законним.

Насамперед законопроект має на меті приведення норми, якою передбачено можливість невідкладного проникнення до житла та іншого володіння особи, у відповідність до міжнародних стандартів та практики Верховного Суду.

Отже, запропоновані зміни можуть стати підставою для більш чіткого нормативного врегулювання невідкладного проникнення та звузити можливості для використання як формальної підстави «врятування майна» проникнення до житла чи іншого володіння особи для проведення в них обшуку. (<https://jur-gazeta.com/publications/practice/kriminalne-pravo-ta-proces/nevidkladniy-obshuk-i-proniknennya-do-zhitla-novi-pidhodi-do-st-233-kpk-u-zakonoproekti--15488.html>). – 2026. – 01.10).

Правовий аналіз законопроектів щодо проникнення до житла чи іншого володіння особи у невідкладних випадках

Матеріал на сайті «ЮРИДИЧНА ПРАКТИКА»

Про автора: Олександр Телешецький, адвокат, партнер АО «Grain Law Firm», доцент кафедри філософії та міжнародної комунікації Національного університету біоресурсів і природокористування України, к.ю.н.

Невідкладний обшук і проникнення до житла: нові підходи до ст. 233 КПК України у законопроекті № 15488 та альтернативних проєктах

Забезпечення балансу між ефективним розслідуванням злочинів і захистом фундаментального конституційного права на недоторканність житла залишається однією із найгостріших проблем сучасного українського кримінального процесу.

Для адвокатської спільноти стаття 233 КПК України тривалий час залишається зоною підвищеного ризику. Оперуючи хибним тлумаченням свідомо розмитих понять «врятування майна» та «переслідуванням підозрюваних», сторона обвинувачення цілеспрямовано перетворила винятковий процесуальний інструмент ургентного проникнення до житла чи іншого володіння особи на спосіб обходу судового контролю за дотриманням законного інтересу осіб, права яких обмежуються у кримінальному провадженні. Як наслідок, маємо усталену практику протиправних «нальотів» із боку правоохоронців на житло людей та офіси, виробничі й складські приміщення бізнесу за відсутності достатніх правових підстав і легалізація таких дій ext-post через лояльних слідчих суддів.

Водночас право на повагу до житла як складова права на приватність належить до основоположних прав людини, закріплених як на національному, так і на міжнародному рівнях.

Відповідно до статті 30 Конституції України проникнення до житла чи іншого володіння особи, проведення в них огляду або обшуку допускається лише на підставі вмотивованого рішення суду. Інший порядок можливий виключно у невідкладних випадках, пов'язаних із врятуванням життя людей та майна або безпосереднім переслідуванням осіб, які підозрюються у вчиненні злочину.

Такий конституційний виняток має тлумачитися вузько. Він не може перетворюватися на звичайний спосіб відшукування доказів або на заміну попереднього судового контролю. Будь-яке проникнення без ухвали суду становить особливо інтенсивне втручання у приватне життя, а тому потребує чітких матеріальних підстав, належної процедури прийняття рішення, обмеження обсягу дій, ефективного судового контролю та дієвих наслідків порушення закону.

Конституційний Суд України в рішенні від 31 травня 2011 року № 4-рп/2011 наголосив на тому, що гарантування кожному прав на повагу та недоторканність житла є не тільки конституційно-правовим обов'язком держави, а й дотриманням взятих Україною міжнародно-правових зобов'язань відповідно до положень Загальної декларації прав людини 1948 року, Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Міжнародного пакту про громадянські та політичні права 1966 року. Зазначені міжнародні акти, згідно з ч. 1 ст. 9 Конституції України, є частиною національного законодавства України.

Конституційний Суд України також зазначив, що конституційна гарантія недоторканності житла не поширюється на випадки, коли суспільні інтереси вимагають правомірного обмеження прав людини, зокрема для захисту прав і законних інтересів інших членів суспільства, а також задля запобігання кримінальним правопорушенням. Обмеження права особи на недоторканність житла, яке визначено в Конституції України і міжнародно-правових актах, за відповідних обставин може визнаватися легітимним втручанням держави в права людини з метою забезпечення загального блага.

Частина 3 статті 233 КПК України відтворює цей конституційний виняток, але не встановлює вичерпного розуміння поняття невідкладності, не забороняє створену самою стороною обвинувачення невідкладність і не визначає, якими менш обтяжливими заходами необхідно скористатися до проникнення. Чинна процедура також не гарантує особі участі в подальшій перевірці законності втручання, доступу до матеріалів, самостійного звернення до суду в разі бездіяльності прокурора та апеляційного перегляду відповідної ухвали. На жаль, вказана норма не містить достатньо чітких критеріїв того, у яких саме випадках «врятування майна» може виправдовувати проникнення до житла чи іншого володіння особи без попереднього судового дозволу.

Як свідчить аналіз практики правозастосування, це часто створює надмірно широке тлумачення зазначеної підстави, коли звичайна потреба органу досудового розслідування відшукати та вилучити потенційні речові докази фактично ототожнюється з невідкладним випадком «врятування майна».

Такий підхід є проблемним та сумнівно легітимним із погляду конституційної гарантії недоторканності житла, принципу пропорційності та загального правила попереднього судового контролю. Невідкладне проникнення до житла без ухвали слідчого судді є винятком із загального правила, а тому не може тлумачитися розширено або застосовуватися як процесуальна альтернатива звичайному обшуку, який має проводитися виключно на підставі ухвали слідчого судді.

Наявність цієї проблеми підтверджується і оглядом судової практики, проведеної ККС ВС за рішеннями, внесеними до ЄДРСР за 2020–2025 роки, який зазначає, «що в розумінні ч. 3 ст. 233 КПК поняття «майно» охоплює своїм змістом речі, документи, гроші, інші цінності та матеріальні об'єкти, серед яких предмети, знаряддя, засоби вчинення кримінального правопорушення, які мають або можуть мати ознаки речових доказів». А «термін «врятування» в аспекті застосування ч. 3 ст. 233 КПК означає усувати загрозу смерті, знищення; захищати існування; оберігати, укривати від шкідливого, небажаного, небезпечного впливу життя людей та майна.

Об'єднана палата ККС ВС у справі № 466/525/22 (постанова від 07.10.2024) дійшла висновку, що слідчий або прокурор має право до прийняття ухвали слідчого судді увійти до житла чи іншого володіння особи в невідкладних випадках, зокрема з метою врятування матеріальних об'єктів (майна), що потенційно можуть мати значення речових доказів у кримінальному провадженні, від прогнозованого знищення або втрати. При цьому, об'єднана палата наголосила, що у клопотанні про надання дозволу на обшук у порядку ч. 3 ст. 233 КПК, наданих на його обґрунтування матеріалах, в ухвалі слідчого судді, постановленій *ex post factum*, має бути вказано, які саме обставини на момент проникнення свідчили, що зволікання може спричинити знищення речових доказів, а відомості про загрозу їх знищення, втрати давали підстави сприймати її як реальну.

Водночас сама собою необхідність віднайти й вилучити об'єкти, які можуть бути речовими доказами, очевидно, не може автоматично розглядатися як «врятування майна» у розумінні ч. 3 ст. 233 КПК України. Для застосування цієї підстави має існувати саме реальна загроза знищення, пошкодження, переміщення або втрати відповідного майна, а не лише загальна зацікавленість слідчого в його вилученні для потреб доказування у кримінальному провадженні.

Судова практика фактично вже сформулювала критерії, яких має дотримуватися сторона обвинувачення при посилянні на «врятування майна» як підставу для невідкладного проникнення. Однак ці критерії не закріплені безпосередньо в тексті процесуального закону. Як наслідок, правозастосування залишається несталим та поглиблює правову невизначеність, а межа між дійсно невідкладним проникненням і фактичним обходом попереднього судового контролю продовжує бути розмитою.

Необхідність законодавчого уточнення цієї норми узгоджується також із практикою Європейського суду з прав людини, який послідовно керується тим, що обшук житла, вилучення

документів, електронних пристроїв та іншого майна становлять серйозне втручання у право на повагу до приватного життя, житла і кореспонденції, гарантоване статтею 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Таке втручання може бути виправданим лише за умови, що воно здійснюється «згідно із законом», має легітимну мету та є необхідним у демократичному суспільстві.

Особливої актуальності ця процесуальна проблема набула після рішення ЄСПЛ від 10 липня 2025 року у справі «Корнієць та інші проти України». Справа стосувалася обшуків житла заявників без попереднього судового дозволу. Європейський Суд констатував порушення статті 8 Конвенції та звернув увагу на недостатність наявних в Україні гарантій подальшого судового контролю. Суд, зокрема, врахував, що така перевірка ініціювалася стороною обвинувачення, відбувалася без участі особи та її адвоката, а ухвала про дозвіл на обшук не підлягала апеляційному оскарженню. Відсутність доступного й ефективного засобу правового захисту зумовила також висновок про порушення статті 13 Конвенції.

Таким чином, міжнародні стандарти не заперечують можливості невідкладного втручання у володіння особи в інтересах кримінального провадження. Однак вони вимагають, щоб закон містив достатньо чіткі, передбачувані та обмежувальні критерії застосування такого винятку, а також забезпечував реальний подальший судовий контроль.

Законопроект № 15488 спрямований на уточнення ч. 3 ст. 233 КПК України шляхом закріплення в законі критеріїв, за яких невідкладне проникнення до житла чи іншого володіння особи з мотивів врятування майна може вважатися допустимим. Ця ініціатива пропонує радикальне звуження можливостей для маніпуляцій правоохоронців.

Пропонується передбачити, що невідкладне проникнення до житла чи іншого володіння особи з мотивів врятування майна допускається лише за сукупності таких умов:

- йдеться про конкретне майно, а не про невизначене коло речей, які слідчий, прокурор бажає відшукати;
- таке майно має або може мати значення речового доказу в кримінальному провадженні;
- на момент проникнення існувала реальна, конкретна та безпосередня загроза знищення, пошкодження або втрати такого майна;
- отримання попередньої ухвали слідчого судді було об'єктивно неможливим без ризику втрати такого майна;
- ці обставини мають бути відображені в подальшому клопотанні про проведення обшуку та перевірені слідчим суддею при здійсненні судового контролю *ex post factum*.

Такий підхід у цілому відповідає логіці практики Верховного Суду, згідно з якою невідкладність має бути обґрунтована не загальною необхідністю виявлення та фіксації доказів, а конкретними обставинами, які існували до моменту проникнення і свідчили про реальну загрозу втрати відповідного майна.

Водночас основний законопроект № 15488 реагує переважно на одну складову частину проблеми. Він уточнює, коли врятування конкретного майна, що має або може мати ознаки речового доказу, може виправдовувати проникнення до житла. Водночас він не усуває ключових процесуальних недоліків, виявлених Європейським Судом з прав людини: не запроваджує змагального розгляду за участю особи та її адвоката, не надає особі права самостійно ініціювати судову перевірку, не гарантує негайного доступу до матеріалів і не передбачає апеляційного оскарження.

Отже, законодавче реагування має охоплювати не лише зміст підстави «врятування майна», а всю процедуру невідкладного проникнення: умови застосування винятку, суб'єкта прийняття рішення, спосіб фіксації, межі процесуальних дій, строки судової перевірки, права особи, доказові наслідки та апеляційний контроль. Саме такий комплексний підхід покладено в основу альтернативного законопроекту № 15488-1. Ним пропонується внести зміни одночасно до статей 87, 221, 233, 303, 309 КПК України та передбачити, зокрема, таке:

- невідкладне проникнення з метою запобігання втраті доказів допускатиметься лише у провадженнях щодо тяжких або особливо тяжких злочинів за наявності конкретного об'єкта, реальної та безпосередньої загрози його втрати і неможливості застосувати менш обтяжливий захід;

- рішення ухвалюватиметься прокурором у вмотивованій постанові до початку проникнення, а всі дії підлягатимуть безперервній відеофіксації. Прокурор зобов'язаний протягом шести годин звернутися до слідчого судді, який перевірятиме лише обставини, що існували до проникнення, з обов'язковою участю особи та її адвоката;

- особі надається право на доступ до матеріалів, самостійне звернення до суду в разі бездіяльності прокурора та апеляційне оскарження ухвали;

- порушення встановленої процедури зумовлює недопустимість безпосередньо і похідно отриманих доказів, повернення вилученого майна та знищення скопійованої інформації.

Отже, цей законопроект намагається врегулювати не лише підстави проникнення, а й порядок його проведення, судового контролю та відновлення порушених прав.

Існує також законопроект № 15488-3, запропонований профільним комітетом парламенту з питань правоохоронної діяльності, який орієнтований здебільшого на врахування пропозицій з боку правоохоронних органів. Він пропонує змінити підходи до двох важливих процесуальних стадій: проведення обшуку у невідкладних випадках та порядку реєстрації заяв про вчинення злочинів.

Проте філософія вказаного законопроекту здебільшого орієнтована на ефективність роботи правоохоронців, що викликає обґрунтовану тривогу у правозахисників та адвокатської спільноти через потенційне зниження стандартів захисту прав людини.

Висновки

Законопроект № 15488 та його альтернативи мають на меті розв'язати давню процесуальну проблему, що істотно впливає на права та законні інтереси окремих учасників кримінального провадження. Проте жоден із документів у поточному вигляді не є збалансованим.

Проект № 15488 враховує лише частину зауважень, викладених у рішеннях ЄСПЛ по цій тематиці, разом з тим, не запроваджує змагального розгляду клопотання сторони обвинувачення про легалізацію проведеного обшуку за участю особи та її адвоката, не надає особі права самостійно ініціювати судову перевірку законності такого втручання, не гарантує негайного доступу до матеріалів і не передбачає апеляційного оскарження.

Проект № 15488-3 має явний ухил у бік розширення повноважень силовиків. Зокрема, ідея збільшення строку подання клопотання слідчому судді про легалізацію проведеного обшуку до 72 годин суттєво послаблює інститут судового контролю і підвищує корупційні та процесуальні ризики.

І навпаки, проект № 15488-1 пропонує занадто жорсткі рамки звернення до суду упродовж 6 годин, які в реальних умовах воєнного стану є такими, що складно реалізувати.

Найбільш оптимальним рішенням є створення компромісного законопроекту, в якому доцільно об'єднати найбільш конструктивні та прогресивні напрацювання кожного із вже запропонованих, усунути зайвий формалізм і зосередитись на реальних, дієвих механізмах реформування процедури проведення невідкладного обшуку без ухвали слідчого судді. (<https://pravo.ua/nevidkladnyi-obshuk-i-pronyknennia-do-zhytla-novi-pidkhody-do-st-233-kpk-ukrainy-u-zakonoproiekti-15488-ta-alternatyvnykh-proiektakh/>). – 2026. – 30.09).

Функції прокуратури в частині здійснення представництва інтересів держави в суді

Матеріал на сайті «Національна асоціація адвокатів України»

Зауваження та пропозиції до проекту Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про прокуратуру» щодо приведення у відповідність з Конституцією України функцій прокуратури в частині здійснення представництва інтересів держави в суді»

№	Текст законопроекту	Зауваження та пропозиції
1	Стаття 23. Представництво інтересів держави в суді 2. Прокурор здійснює представництво інтересів держави в суді у таких виключних випадках: 4) порушення інтересів держави органом державної влади, органом місцевого самоврядування чи іншою юридичною особою публічного права, до повноважень яких віднесено судовий захист таких інтересів держави; 5) наявність колізії повноважень між органами державної влади, органами місцевого самоврядування та іншими юридичними особами публічного права щодо здійснення ними захисту інтересів держави у межах їх компетенції; 6) заподіяння шкоди інтересам держави кримінальним правопорушенням або іншим суспільно небезпечним діями, якщо цивільний позов у кримінальному провадженні не був або не міг бути поданий чи був залишений без розгляду; 7) виявлення прокурором під час здійснення процесуального керівництва досудовим	Європейська комісія «За демократію через право» (Венеційська комісія) у висновку від 24 липня 2015 року [CDL-PI(2015)016] стосовно повноваження прокуратури щодо «представництва інтересів держави в суді у виняткових випадках і в порядку, що визначені законом» указала, що прокурор матиме повноваження представляти інтереси держави «у виключних випадках». Такі додаткові та виняткові повноваження є в інших країнах, і Венеційська комісія визнала їх правомірними, доки їх здійснюють із дотриманням принципу поділу державної влади, зокрема поваги до незалежності судів, принципів субсидіарності, спеціалізації, безсторонності прокурорів та рівності сторін (пункт 40). Щодо пункту 4 частини другої статті 23. Поняття «порушення інтересів держави органом державної влади, органом місцевого самоврядування чи іншою юридичною особою публічного права» є оціночним. Факт такого порушення має бути встановлений у порядку, передбаченому законом. Оцінку діям зазначених органів повинен надати

розслідуванням, участі у кримінальному або адміністративному провадженні незалежно від їх результатів фактів порушення або загрози порушення інтересів держави, що потребують судового захисту; 8) звернення органу державної влади, органу місцевого самоврядування чи іншої юридичної особи публічного права із клопотанням про подання позову у зв'язку з неможливістю самостійного захисту інтересів держави;	суд, у тому числі в межах судового розгляду справи, у якій може вбачатися порушення інтересів держави; суд не позбавлений права відмовити в задоволенні позову, якщо обрано неефективний спосіб захисту, після чого можливе повторне звернення до суду з іншим предметом позову. Окрім того, широке застосування цієї підстави може порушувати принцип змагальності сторін і право на справедливий суд, на що звернув увагу КСУ у Рішенні. Тому пункт 4 частини другої статті 23 потребує додаткового опрацювання задля пошуку справедливої рівноваги між інтересами держави та гарантіями права на справедливий суд. Щодо пункту 5 частини другої статті 23. Конструкція «колізія повноважень» так само є оціночною і може створювати ризик порушення права на справедливий суд. Учасники судового процесу реалізують свої процесуальні права на власний розсуд. Надання прокурору повноважень представляти інтереси держави у справах, у яких позиція органу, уповноваженого діяти від імені держави, суперечить позиції органів прокуратури, може призвести до порушення принципу правової визначеності. Цю проблему недоцільно вирішувати наданням прокуратурі додаткових повноважень щодо представництва інтересів держави, що фактично означало б повернення до функції
---	---

	нагляду. Натомість слід привести повноваження відповідних суб'єктів владних повноважень у відповідність зі статтею 8 Конституції України шляхом усунення наявних колізій компетенції — задля дотримання статті 19 Конституції України. Щодо пункту 6 частини другої статті 23. У запропонованій редакції вбачається невідповідність чинному процесуальному законодавству. Порядок подання цивільного позову в кримінальному провадженні та відповідні процесуальні строки чітко визначені Кримінальним процесуальним кодексом України. Якщо цивільний позов залишено без розгляду, він, як правило, не може бути поданий повторно в тому самому кримінальному провадженні, оскільки це питання здебільшого вирішується вже після початку судового розгляду обвинувального акта, що виключає повторне подання цивільного позову. Надання таких повноважень не відповідатиме принципам правової визначеності та передбачуваності кримінального процесу, який здійснюється виключно у спосіб, встановлений КПК України. Потребує додаткового опрацювання також конструкція щодо подання цивільного позову, «якщо він не міг бути поданий». У такому разі позов може бути заявлений окремо в порядку цивільного судочинства після завершення розгляду кримінального провадження.
--	---

		Відповідач при цьому зберігає право заявити про застосування позовної давності за наявності відповідних підстав. Щодо пункту 7 частини другої статті 23. Запропонована норма визначає надто широкий спектр підстав для участі прокурора в суді та фактично надає йому широкі дискреційні повноваження. У таких випадках доцільніше направляти матеріали, у яких зафіксовано відповідні факти, до органів державної влади, уповноважених діяти від імені держави в суді. Щодо пункту 8 частини другої статті 23. Ця норма не може бути введена в дію в запропонованій редакції, оскільки фактично означає повернення до функції прокурорського нагляду, яка була виключена внаслідок внесення змін до Конституції України. Саме по собі «звернення» органу не є виключним випадком у конституційному розумінні та розширює повноваження прокурора щодо представництва інтересів держави в суді без належного обґрунтування такої необхідності.
2.	4. За наявності інформації, передбаченої частиною третьою цієї статті, прокурор має право: 3) отримувати від посадових та службових осіб органів державної влади, органів місцевого самоврядування чи інших юридичних осіб публічного права письмові	Запропонована норма має бланкетний характер, оскільки прив'язана, зокрема, до пункту 8 частини другої статті 23. Внесення цих змін є можливим лише після врахування викладених вище зауважень щодо підстав представництва інтересів держави в суді.

	пояснення, а від інших осіб – за їх згодою;	
3.	4. За наявності інформації, передбаченої частиною третьою цієї статті, прокурор має право: 6) з метою вирішення питання щодо наявності підстав для перегляду судових рішень у справі, Прийняття цієї норми до чіткого законодавчого визначення конкретних підстав перегляду судових рішень — зокрема з уточненням, чи йдеться про загальний порядок перегляду за нововиявленими чи виключними обставинами, — є передчасним. розглянутій без участі прокурора, ознайомлюватися з матеріалами справи в суді та отримувати їх копії; користуватися таким самим правом з метою вирішення питання про вступ у справу за позовом (заявою) іншої особи.	Прийняття цієї норми до чіткого законодавчого визначення конкретних підстав перегляду судових рішень — зокрема з уточненням, чи йдеться про загальний порядок перегляду за нововиявленими чи виключними обставинами, — є передчасним. Норма має бути узгоджена із зауваженнями щодо частини другої статті 23. У разі залучення нового учасника провадження можливий розгляд справи з початку. Такі зміни доцільно вносити комплексно — лише після чіткого визначення підстав участі прокурора в суді в інтересах держави.
4.	Ч. 5 ст. 23 Невиконання посадовою особою законних вимог прокурора тягне передбачену законом відповідальність.	У цій нормі важливо одразу визначити конкретну міру відповідальності, щоб забезпечити комплексне вирішення всіх запропонованих законодавчих змін і дотримати принцип правової визначеності.
5.	6. У разі встановлення підстав для представництва інтересів держави у суді прокурор: 2) вступає у справу, провадження у якій відкрито за позовом іншої особи, до початку розгляду справи по суті; 3) ініціює перегляд судових рішень, у тому числі у справі,	Без визначення конкретних підстав для вступу прокурора у вже наявний судовий спір (зауваження щодо яких наведені вище) та без конкретизації підстав для перегляду судових рішень ці законодавчі зміни не можуть бути запроваджені. Протилежний підхід створює ризик порушення принципу остаточності

	порушеній за позовом (заявою) іншої особи;	судового рішення та заборони повторного звернення до суду з тим самим позовом до того самого відповідача з тим самим предметом і з тих самих підстав, щодо яких уже відбувся судовий розгляд і постановлено рішення, яке набрало законної сили.
--	--	---

(https://unba.org.ua/assets/uploads/publications/ZP_16026.pdf). – 2026. – 09.10).

Захист громадян, їхніх коштів від незаконних дій з платіжними інструментами й банківськими рахунками

Матеріал на сайті «Національна асоціація адвокатів України»

Зауваження та пропозиції Національної асоціації адвокатів України до проекту Закону «Про внесення змін до Кримінального кодексу України та Кримінального процесуального кодексу України щодо захисту громадян, їхніх коштів від незаконних дій з платіжними інструментами й банківськими рахунками» (реєстр. № 16013 від 02.09.2026) та пов'язаних законопроектів (реєстр. № 16013-1, № 16014, № 16014-1)

Провівши аналіз законопроекту № 16013 та суміжні законопроекти № 16013-1, № 16014 і № 16014-1, Національна асоціація адвокатів України вважає за необхідне висловити позицію щодо їх концептуальних і нормопроектних положень. Підтримуючи загальну ідею посилення кримінально-правової охорони платіжної інфраструктури та протидії так званим «дроп-схемам», вважаємо доцільним запропонувати низку уточнень з огляду на засади юридичної визначеності, презумпції невинуватості, індивідуалізації вини, пропорційності кримінально-правового впливу, а також на практичні потреби правозастосування та гарантії професійних прав адвокатів.

I. Загальна оцінка пакета законопроектів

Найбільш комплексним і системним з точки зору законодавчої техніки, узгодженості із чинним Кримінальним кодексом України та Кримінальним процесуальним кодексом України є законопроект № 16013. Саме його доцільно брати за основу подальшої роботи. Законопроект прийнято за основу 15 вересня 2026 року, тому зауваження викладаються з розрахунком на підготовку тексту до другого читання.

Законопроект № 16014 та альтернативний до нього законопроект № 16014-1 пропонують окрему статтю про створення електронно-комунікаційної шахрайської організації (шахрайського кол-центру). У первинній редакції це положення створює ризик дублювання статті 255 Кримінального кодексу України. Водночас повна відмова від спеціальної норми залишить поза увагою організовані групи, які не досягають ознак злочинної організації, але спеціалізуються на серійному шахрайстві з використанням електронних комунікацій. Тому НААУ не підтримує первинну редакцію статті 255⁴, однак вважає за можливе її запровадження лише в суттєво уточненій редакції, викладеній нижче.

Законопроект № 16013-1 у частині наділення слідчих органів Державного бюро розслідувань повноваженням здійснювати моніторинг обставин, що можуть свідчити про вчинення військових кримінальних правопорушень, на основі «доступних джерел», у тому числі інформації, поширеної в медіа, НААУ вважає неприйнятним.

II. Законопроект № 16013

1. Щодо статті 200 Кримінального кодексу України

Запропонована нова редакція статті 200 є виправданою з огляду на оновлення термінології Закону України «Про платіжні послуги». Водночас конструкція диспозиції потребує уточнення. Слова «підроблення, фальсифікація» дублюють одне одного; похилі risks між альтернативними поняттями є неприйнятними для кримінального закону. Обіг підроблених предметів має передбачати усвідомлення особою їх підробленого характеру (завідомість). Частина друга повинна містити закритий перелік способів протиправного заволодіння платіжним засобом або доступом і прямо вказувати на відсутність згоди користувача платіжних послуг або його уповноваженого представника та встановленої законом підстави.

Окремо необхідно визначити поняття доступу. Доступом має визнаватися фактична можливість ініціювати платіжну операцію або розпоряджатися коштами. Повідомлення реквізитів виключно для зарахування коштів саме по собі наданням доступу не є. Посилання на «інше спеціальне законодавство України» у примітці є оцінним і має бути замінено конкретними законами.

Таким чином, пропонуємо викласти статтю 200 Кримінального кодексу України у такій редакції:

Положення законопроекту № 16013	Запропонована редакція норми
Кримінальний кодекс України	
Стаття 200. Незаконні дії з платіжними інструкціями / платіжними повідомленнями / платіжними дорученнями, платіжними інструментами та іншими засобами доступу до банківського та/або платіжного рахунку 1. Підроблення, фальсифікація платіжних інструкцій / платіжних повідомлень / платіжних доручень, платіжних інструментів, інших засобів доступу до банківського та/або платіжного рахунку, електронних гаманців, індивідуальної облікової інформації, а так само придбання, зберігання, перевезення, пересилання з метою збуту підроблених, фальсифікованих платіжних інструкцій / платіжних повідомлень / платіжних доручень.	Стаття 200. Незаконні дії з платіжними інструкціями, платіжними інструментами, засобами доступу до рахунків та електронними грошима 1. Підроблення платіжних інструкцій, платіжних інструментів, індивідуальної облікової інформації або інших засобів доступу до банківського чи платіжного рахунку, електронного гаманця з метою їх використання як засобу вчинення умисного кримінального правопорушення, а так само придбання, зберігання, перевезення, пересилання або збут завідомо підроблених зазначених інструкцій, інструментів, інформації чи засобів

платіжних інструментів або їх використання чи збут, а також ініціювання на підставі підроблених, фальсифікованих платіжних інструкцій / платіжних повідомлень / платіжних доручень платіжних операцій, неправомірний випуск або використання електронних грошей – карається штрафом від трьох тисяч до п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк від двох до чотирьох років, або позбавленням волі на той самий строк.

2. Привласнення, викрадення, заволодіння шляхом обману або зловживання довірою, або набуття іншим кримінально протиправним шляхом платіжних інструментів, індивідуальної облікової інформації чи інших засобів доступу до них, а також незаконне отримання доступу до банківського та/або платіжного рахунку, електронного гаманця – карається штрафом від п'яти тисяч до восьми тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк від трьох до п'яти років, або позбавленням волі на той самий строк.

із такою метою або їх використання з такою метою для ініціювання платіжної операції, а також умисний випуск електронних грошей особою, яка відповідно до Закону України «Про платіжні послуги» не має права на їх випуск, або умисне використання електронних грошей, завідомо випущених особою, яка не має такого права, вчинені з метою заволодіння чужими коштами шляхом обману, —

карається штрафом від трьох тисяч до семи тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк від двох до чотирьох років, або позбавленням волі на той самий строк.

2. Умисне привласнення, викрадення або заволодіння шляхом обману чи зловживання довірою платіжними інструментами, індивідуальною обліковою інформацією або іншими засобами доступу до банківського чи платіжного рахунку, електронного гаманця, а так само умисне одержання зазначених інформації чи засобів шляхом несанкціонованого втручання в роботу інформаційної системи або умисне отримання доступу до такого рахунку чи гаманця без згоди користувача платіжних послуг або його уповноваженого представника та за відсутності встановленої законом підстави для такого доступу —

карається штрафом від чотирьох тисяч до восьми тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням

3. Дії, передбачені частиною першою або другою цієї статті, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, – караються штрафом від п'яти тисяч до десяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавленням волі на строк від чотирьох до шести років.

Примітка.

1. У статтях 200, 200¹ цього Кодексу терміни «платіжна інструкція», «платіжний інструмент», «платіжний рахунок», «платіжна операція», «електронний гаманець», «електронні гроші», «індивідуальна облікова інформація» та інші вживаються у значенні, визначеному в Законі України «Про платіжні послуги» та іншому спеціальному законодавстві України.

2. У статтях 200, 200¹ цього Кодексу термін «банківські рахунки» вживається у значенні, визначеному в Законі України «Про банки і банківську діяльність».

волі на строк від трьох до п'яти років, або позбавленням волі на той самий строк.

3. Дії, передбачені частиною першою або другою цієї статті, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, —

караються штрафом від п'яти тисяч до десяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавленням волі на строк від чотирьох до шести років.

Примітка.

1. У статтях 200, 200¹ цього Кодексу терміни «платіжна інструкція», «платіжний інструмент», «платіжний рахунок», «платіжна операція», «електронний гаманець», «електронні гроші», «індивідуальна облікова інформація», «користувач платіжних послуг» вживаються у значеннях, визначених Законом України «Про платіжні послуги».

2. У статтях 200, 200¹ цього Кодексу термін «банківські рахунки» вживається у значенні, визначеному Законом України «Про банки і банківську діяльність».

3. Для цілей статей 200, 200¹ цього Кодексу доступом до банківського чи платіжного рахунку, електронного гаманця є фактична можливість ініціювати платіжну операцію або розпоряджатися коштами з використанням такого рахунку чи гаманця самостійно або в поєднанні з іншими засобами, що перебувають у розпорядженні особи. Наданням або отриманням доступу є

	відповідно створення для іншої особи або набуття такої можливості. Повідомлення реквізитів виключно для зарахування коштів саме по собі не є наданням доступу. 4. Іншими засобами доступу у статтях 200, 200¹ цього Кодексу є документи, електронні дані або пристрої, використання яких самостійно або в поєднанні з іншими засобами забезпечує доступ, визначений пунктом 3 цієї примітки».
--	--

2. Щодо статті 200¹ Кримінального кодексу України

Запровадження окремої статті 200¹ є виправданим: чинне законодавство не дає чіткої відповіді на кваліфікацію свідомої передачі картки, облікових даних чи доступу до рахунку для подальшого шахрайства. Разом із тим конструкція складу не може бути формальною.

Під час опрацювання висловлювалася пропозиція виключити спеціальну мету як обов'язкову ознаку складу, щоб спростити доказування. НААУ цю пропозицію не підтримує. Виключення мети перетворить на кримінально каране діяння широке коло правомірних або побутових ситуацій: передачу картки члену сім'ї, надання доступу бухгалтеру, представнику за довіреністю, адвокату в межах правничої допомоги, працівнику банку чи надавачу платіжних послуг. Такий підхід суперечитиме статтям 62 Конституції України, практиці Європейського суду з прав людини щодо передбачуваності закону (зокрема *Vyerentsov v. Ukraine*, заява № 20372/11) та презумпції невинуватості. Сам факт використання рахунку третьою особою не може замінювати доведення індивідуальної вини.

Водночас мета має бути сформульована точно: особа усвідомлювала призначення інструменту, інформації або доступу для використання як засобу вчинення умисного кримінального правопорушення і діяла з метою забезпечити таке використання. Діяння є закінченим з моменту передачі, одержання чи надання доступу, незалежно від того, чи розпочато подальше правопорушення, — але лише за умови доведення всіх ознак складу. Необхідно розмежувати два різні діяння. Частина перша має стосуватися передачі власного засобу користувачем платіжних послуг або його уповноваженим представником. Частина друга — обігу засобів іншого користувача за відсутності ознак статті 200 або частини першої статті 200¹. Кваліфікуючою ознакою найсуворішої частини має бути вчинення організованою групою; повторність як самостійну підставу найсуворішої санкції для частини першої доцільно викласти окремо, а не змішувати зі створенням організованої групи.

Окремо пропонується спеціальний вид звільнення від кримінальної відповідальності для особи, яка вперше вчинила діяння, передбачене частиною першою, якщо до повідомлення про підозру вона добровільно повідомила про передавання орган досудового розслідування або прокурора та надавача платіжних послуг, вжила всіх залежних від неї заходів для припинення доступу і завдяки їй діям було відвернуто використання засобу для вчинення іншого кримінального правопорушення. Це положення не звільняє від відповідальності за інші злочини.

Таким чином, пропонуємо викласти статтю 200¹ Кримінального кодексу України у такій редакції:

Положення законопроекту № 16013	Запропонована редакція норми
Кримінальний кодекс України	
Стаття 200¹. Передача, одержання, придбання, зберігання, інше набуття платіжних інструментів для вчинення кримінального правопорушення 1. Передача платіжного інструменту, індивідуальної облікової інформації, надання доступу до них чи банківського та/або платіжного рахунку, електронного гаманця з метою вчинення іншими особами шахрайства або іншого кримінального правопорушення – карається штрафом від трьохсот до однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. 2. Одержання, придбання, зберігання, інше набуття платіжного інструменту, індивідуальної облікової інформації іншої особи, отримання доступу до них чи банківського та/або платіжного рахунку, електронного гаманця, їх передача, збут, перевезення платіжного інструменту іншої особи з метою вчинення шахрайства або іншого кримінального правопорушення – карається штрафом від трьох тисяч до десяти тисяч неоподатковуваних	Стаття 200¹. Надання та обіг платіжних інструментів і засобів доступу до рахунків для вчинення умисного кримінального правопорушення 1. Незаконна передача користувачем платіжних послуг або його уповноваженим представником іншій особі платіжного інструменту чи індивідуальної облікової інформації, наданих такому користувачу або його представнику надавачем платіжних послуг, або надання доступу до банківського чи платіжного рахунку, електронного гаманця такого користувача з метою забезпечення використання переданого інструменту, інформації або наданого доступу як засобу вчинення іншою особою умисного кримінального правопорушення — карається штрафом від трьохсот до однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. 2. Незаконне одержання, придбання, зберігання, інше незаконне набуття, передача, збут, перевезення або пересилання платіжного інструменту чи індивідуальної облікової інформації іншого користувача платіжних послуг, надання або незаконне отримання доступу до банківського чи платіжного рахунку, електронного гаманця іншого користувача з метою забезпечення використання зазначених інструменту, інформації або доступу

мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк від двох до п'яти років, або позбавленням волі на строк від двох до шести років. 3. Дії, передбачені частинами першою, другою цієї статті, вчинені повторно або організованою групою, — караються позбавленням волі на строк від п'яти до восьми років.	як засобу вчинення умисного кримінального правопорушення, за відсутності ознак діяння, передбаченого статтею 200 або частиною першою цієї статті, — карається штрафом від трьох тисяч до п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на строк від двох до чотирьох років. 3. Дії, передбачені частиною першою цієї статті, вчинені повторно, — караються штрафом від трьох тисяч до п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк від двох до чотирьох років, або позбавленням волі на той самий строк. 4. Дії, передбачені частиною другою цієї статті, вчинені повторно, або дії, передбачені частиною першою чи другою цієї статті, вчинені організованою групою, — караються позбавленням волі на строк від п'яти до восьми років. 5. Особа, яка вперше вчинила діяння, передбачене частиною першою цієї статті, звільняється від кримінальної відповідальності, якщо до повідомлення їй про підозру вона добровільно повідомила про передавання відповідного інструменту чи доступу орган досудового розслідування або прокурора та надавача платіжних послуг, вжила всіх залежних від неї заходів для припинення такого доступу, активно сприяла
--	---

встановленню одержувачів і завдяки її діям було відвернуто використання переданого інструменту чи доступу для вчинення іншого кримінального правопорушення. Це положення не звільняє від відповідальності за інші вчинені особою кримінальні правопорушення.

Примітка.

1. Відповідальність за цією статтею настає за умови, що під час вчинення відповідного діяння особа усвідомлювала призначення платіжного інструменту, індивідуальної облікової інформації або доступу для використання як засобу вчинення умисного кримінального правопорушення та діяла з метою забезпечення такого використання.

2. Діяння, передбачені цією статтею, за наявності всіх ознак відповідного складу є закінченими з моменту вчинення зазначених у ній дій незалежно від того, чи розпочато або закінчено кримінальне правопорушення, для вчинення якого призначені платіжний інструмент, індивідуальна облікова інформація або доступ.

3. Згода законного користувача на передавання інструменту чи доступу не виключає відповідальності одержувача за наявності ознак, передбачених цією статтею.

4. Надання доступу в межах представництва на підставі закону, договору або акта органу юридичної особи, виконання трудових чи

	договірних обов'язків, надання правничої допомоги адвокатом, бухгалтерське обслуговування або надання дозволених законом платіжних послуг за відсутності передбаченої цією статтею мети не утворює складу кримінального правопорушення, встановленого цією статтею. Порухення лише умов договору з надавачем платіжних послуг за відсутності такої мети не є підставою кримінальної відповідальності. Формальний договір не створює імунітету, якщо кримінальна мета доведена.
--	--

3. Щодо заходів кримінально-правового характеру стосовно юридичних осіб

Законопроект поширює на статті 200 і 200¹ підстави застосування заходів до юридичних осіб (стаття 96³ Кримінального кодексу України) та ліквідацію (стаття 96⁹). Такий підхід є надмірним. Ліквідація — найсуворіший захід, і його автоматичне поширення на всі нові склади, включно з адміністративно близькими за характером діями частини першої статті 200¹, не відповідає принципу пропорційності. Директива (ЄС) 2019/713 допускає ліквідацію як додатковий захід, але не вимагає застосовувати її до всіх платіжних правопорушень.

Пропонуємо:

1) у пункті 1 частини першої статті 96³ та в пункті 2 примітки до цієї статті передбачити посилання на статтю 200 та частини другу — четверту статті 200¹, а не на всі частини статті 200¹;

Положення законопроекту № 16013	Запропонована редакція норми
Кримінальний кодекс України	
Стаття 96-3. Підстави для застосування до юридичних осіб заходів кримінально-правового характеру 1. Підставами для застосування до юридичної особи заходів кримінально-правового характеру є: 1) вчинення її уповноваженою особою від імені та в інтересах юридичної особи будь-якого із кримінальних правопорушень, передбачених у статтях 200, 200-1,	Стаття 96-3. Підстави для застосування до юридичних осіб заходів кримінально-правового характеру 1. Підставами для застосування до юридичної особи заходів кримінально-правового характеру є: 1) вчинення її уповноваженою особою від імені та в інтересах юридичної особи будь-якого із кримінальних правопорушень, передбачених у статтях 200,

209 і 306, частинах першій і другій статті 3683, частинах першій і другій статті 3684, статтях 369 і 3692 цього Кодексу;

...

2. Підставами для застосування до юридичної особи заходів кримінально-правового характеру незалежно від притягнення до кримінальної відповідальності фізичної особи є встановлені фактичні обставини, що свідчать про:

...

Примітка

...

2. Кримінальні правопорушення, передбачені статтями 109, 110, 113, 1142, 146, 147, 152-1561, частинами другою – четвертою статті 1591, статтями 160, **200, 200-1**, 209, 255, 260, 262, 3011, 303, 306, 343, 345, 347, 348, 349, частинами першою і другою статті 3683, частинами першою і другою статті 3684, статтями 369, 3692, 376-379, 386, 436, 437-439, 442, 4421, 444, 447 цього Кодексу, визнаються вчиненими в інтересах юридичної особи, якщо вони призвели до отримання нею неправомірної вигоди або створили умови для отримання такої вигоди, або були спрямовані на ухилення від передбаченої законом відповідальності, або якщо неправомірною вигодою була запропонована, обіцяна чи надана за вчинення чи невчинення будь-якої дії або за бездіяльність чи вплив на

частинах другій — четвертій статті 200-1, статтях 209 і 306, частинах першій і другій статті 3683, частинах першій і другій статті 3684, статтях 369 і 3692 цього Кодексу;

...

2. Підставами для застосування до юридичної особи заходів кримінально-правового характеру незалежно від притягнення до кримінальної відповідальності фізичної особи є встановлені фактичні обставини, що свідчать про:

...

Примітка

...

2. Кримінальні правопорушення, передбачені статтями 109, 110, 113, 1142, 146, 147, 152-1561, частинами другою – четвертою статті 1591, статтями 160, **200, частинах другій — четвертій статті 200-1**, 209, 255, 260, 262, 3011, 303, 306, 343, 345, 347, 348, 349, частинами першою і другою статті 3683, частинами першою і другою статті 3684, статтями 369, 3692, 376-379, 386, 436, 437-439, 442, 4421, 444, 447 цього Кодексу, визнаються вчиненими в інтересах юридичної особи, якщо вони призвели до отримання нею неправомірної вигоди або створили умови для отримання такої вигоди, або були спрямовані на ухилення від передбаченої законом відповідальності, або якщо неправомірною вигодою була запропонована, обіцяна чи надана за вчинення чи невчинення будь-якої дії

прийняття рішення в інтересах юридичної особи.	або за бездіяльність чи вплив на прийняття рішення в інтересах юридичної особи.
--	---

2) положення законопроекту про доповнення частини першої статті 96⁹ посиланням на статті 200 і 200¹ виключити. Натомість статтю 96⁹ доповнити частиною другою такого змісту:

Положення законопроекту № 16013	Запропонована редакція норми
Кримінальний кодекс України	
Стаття 96-9. Ліквідація 1. Ліквідація юридичної особи застосовується судом у разі вчинення її уповноваженою особою будьякого із кримінальних правопорушень, передбачених статтями 109, 110, 111-1, 113, 146, 147, 152– 156-1, 160, 200, 200-1 , 209, 255, 258-2586, 301-1 – 303, 260, 262, 306, 436, 436-1, 437-439, 442, 442-1, 444, 447 цього Кодексу.	Стаття 96-9. Ліквідація 1. Ліквідація юридичної особи застосовується судом у разі вчинення її уповноваженою особою будьякого із кримінальних правопорушень, передбачених статтями 109, 110, 111-1, 113, 146, 147, 152– 156-1, 160, частиною третьою статті 200, частиною третьою статті 200-1 , 209, 255, 258-2586, 301-1 – 303, 260, 262, 306, 436, 436-1, 437-439, 442, 442-1, 444, 447 цього Кодексу. 2. У разі вчинення уповноваженою особою від імені та в інтересах юридичної особи кримінального правопорушення, передбаченого частиною третьою статті 200 або частиною четвертою статті 200 ¹ цього Кодексу, суд може застосувати ліквідацію юридичної особи, якщо встановить, що її було створено для вчинення таких кримінальних правопорушень або її діяльність переважно використовувалася для їх учинення. Суд зобов'язаний обґрунтувати, чому застосування інших передбачених законом

	заходів кримінально-правового характеру не забезпечить припинення такої діяльності.
Зміни до статті 96 ¹⁰ не передбачені.	Стаття 96¹⁰. Загальні правила застосування до юридичних осіб заходів кримінально-правового характеру 1. При застосуванні до юридичної особи заходів кримінально-правового характеру судом враховуються ступінь тяжкості вчиненого її уповноваженою особою кримінального правопорушення, ступінь здійснення кримінально протиправного наміру, розмір завданої шкоди, характер та розмір неправомірної вигоди, яка отримана або могла бути отримана юридичною особою, вжиті юридичною особою заходи для запобігання кримінального правопорушення. Суд також враховує добровільне повідомлення юридичною особою про правопорушення, сприяння його розкриттю, припинення протиправної діяльності та відшкодування завданої шкоди. ...

4. Щодо статті 214 Кримінального процесуального кодексу України

Положення законопроекту № 16013	Запропонована редакція норми
Кримінальний процесуальний кодекс України	
Стаття 214. Початок досудового розслідування	Стаття 214. Початок досудового розслідування 1. Слідчий, дізнавач, прокурор невідкладно, але не пізніше 24 годин після подання заяви, повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення або

після самостійного виявлення ним з будь-якого джерела **достатніх даних та відомостей, передбачених частиною п'ятою цієї статті**, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення, зобов'язаний внести відповідні відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань, розпочати розслідування та через 24 години з моменту внесення таких відомостей надати заявнику. Слідчий, який здійснюватиме досудове розслідування, визначається керівником органу досудового розслідування, а дізнавач – керівником органу дізнання, а в разі відсутності підрозділу дізнання – керівником органу досудового розслідування.

Генеральний прокурор, керівник обласної прокуратури, керівник місцевої прокуратури та їх перші заступники і заступники здійснюють нагляд за своєчасністю, повнотою та законністю внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань

...

5. До Єдиного реєстру досудових розслідувань вносяться відомості про:

- 1) дату надходження заяви, повідомлення про кримінальне правопорушення або виявлення з іншого джерела обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення;
- 2) прізвище, ім'я, по батькові (найменування) потерпілого або

...	заявника; 3) інше джерело, з якого виявлені обставини, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення; 4) короткий виклад обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення, наведених потерпілим, заявником чи виявлених з іншого джерела; 5) попередня правова кваліфікація кримінального правопорушення з зазначенням статті (частини статті) закону України про кримінальну відповідальність; 6) прізвище, ім'я, по батькові та посада службової особи, яка внесла відомості до реєстру, а також слідчого, прокурора, який вніс відомості до реєстру та/або розпочав досудове розслідування; 7) інші обставини, передбачені положенням про Єдиний реєстр досудових розслідувань. У Єдиному реєстрі досудових розслідувань автоматично фіксується дата внесення інформації та присвоюється номер кримінального провадження. У разі відсутності у заяві, повідомленні про кримінальне правопорушення відомостей, передбачених пунктами 1-7 цієї частини, слідчий, дізнавач, прокурор невідкладно, але не пізніше сімдесяти двох годин, здійснюють збір таких відомостей у порядку, визначеному законодавством. ... 8. Відомості про юридичну особу,
-----	---

8. Відомості про юридичну особу, щодо якої можуть застосовуватися заходи кримінальноправового характеру, вносяться слідчим або прокурором до Єдиного реєстру досудових розслідувань негайно після вручення особі повідомлення про підозру у вчиненні від імені та в інтересах такої юридичної особи будь-якого із злочинів, передбачених статтями 109, 110, 113, 146, 147, 160, 200, частинами другою та третьою статті 200-1, 209, 260, 262, 306, частинами першою і другою статті 3683, частинами першою і другою статті 3684, статтями 369, 3692, 436, 437-439, 442, 4421, 444, 447 Кримінального кодексу України, або будь-якого із кримінальних правопорушень, передбачених статтями 1512-1561, 3011-303 Кримінального кодексу України (у разі їх вчинення стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи), або від імені такої юридичної особи будь-якого із злочинів, передбачених статтями 258-2586 Кримінального кодексу України. Про внесення відомостей слідчий або прокурор не пізніше наступного робочого дня письмово повідомляє юридичну особу. Провадження щодо юридичної особи здійснюється одночасно з відповідним кримінальним провадженням, у якому особі повідомлено про підозру. ...	щодо якої можуть застосовуватися заходи кримінальноправового характеру, вносяться слідчим або прокурором до Єдиного реєстру досудових розслідувань негайно після вручення особі повідомлення про підозру у вчиненні від імені та в інтересах такої юридичної особи будь-якого із злочинів, передбачених статтями 109, 110, 113, 146, 147, 160, частиною третьою статті 200, частиною третьою статті 200-1, 209, 260, 262, 306, частинами першою і другою статті 3683, частинами першою і другою статті 3684, статтями 369, 3692, 436, 437-439, 442, 4421, 444, 447 Кримінального кодексу України, або будь-якого із кримінальних правопорушень, передбачених статтями 1512-1561, 3011-303 Кримінального кодексу України (у разі їх вчинення стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи), або від імені такої юридичної особи будь-якого із злочинів, передбачених статтями 258-2586 Кримінального кодексу України. Про внесення відомостей слідчий або прокурор не пізніше наступного робочого дня письмово повідомляє юридичну особу. Провадження щодо юридичної особи здійснюється одночасно з відповідним кримінальним провадженням, у якому особі повідомлено про підозру. ...
---	---

5. Щодо статті 216 Кримінального процесуального кодексу України

Положення законопроекту про спеціальну підслідність за правилом «орган, який першим вніс відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань» пропонується виключити. Таке правило створює конкуренцію органів, стимулює формальне випередження в реєстрації та може використовуватися для обходу спеціальної підслідності, встановленої частинами четвертою та п'ятою статті 216.

Пропонуємо натомість:

Положення законопроекту № 16013	Запропонована редакція норми
Кримінальний процесуальний кодекс України	
Стаття 216. Підслідність ... 9. У кримінальних провадженнях щодо кримінальних правопорушень, передбачених статтями 209 і 209-1 Кримінального кодексу України, досудове розслідування здійснюється слідчим того органу, який розпочав досудове розслідування або до підслідності якого відноситься кримінальне правопорушення, що передував легалізації (відмиванню) майна, одержаного злочинним шляхом, крім випадків, коли ці кримінальні правопорушення віднесено згідно із цією статтею до підслідності Національного антикорупційного бюро України. У кримінальних провадженнях щодо кримінальних правопорушень, передбачених статтею 200-1 Кримінального кодексу України, досудове розслідування здійснюється слідчим органу, який розпочав досудове розслідування або до підслідності якого належить кримінальне правопорушення, у	Стаття 216. Підслідність ... 9. У кримінальних провадженнях щодо кримінальних правопорушень, передбачених статтями 209 і 209-1 Кримінального кодексу України, досудове розслідування здійснюється слідчим того органу, який розпочав досудове розслідування або до підслідності якого відноситься кримінальне правопорушення, що передував легалізації (відмиванню) майна, одержаного злочинним шляхом, крім випадків, коли ці кримінальні правопорушення віднесено згідно із цією статтею до підслідності Національного антикорупційного бюро України. У кримінальних провадженнях щодо кримінальних правопорушень, передбачених статтею 200-1 Кримінального кодексу України, досудове розслідування здійснюється слідчим органу, який розпочав досудове розслідування або до підслідності якого належить кримінальне правопорушення, у якому були використані передані або

якому були використані передані або одержані платіжний інструмент, індивідуальна облікова інформація, наданий доступ до них чи банківського та/або платіжного рахунку, електронного гаманця. ...	одержані платіжний інструмент, індивідуальна облікова інформація, наданий доступ до них чи банківського та/або платіжного рахунку, електронного гаманця. ... 11. При визначенні органу, що здійснюватиме досудове розслідування у формі дізнання, застосовуються правила підслідності, передбачені цією статтею. Якщо кримінальне правопорушення, передбачене статтею 200¹ Кримінального кодексу України, пов'язане з іншим кримінальним правопорушенням, для вчинення якого було передано чи одержано відповідний платіжний інструмент або доступ, питання про об'єднання матеріалів і визначення підслідності вирішується відповідно до статей 217 і 218 цього Кодексу з дотриманням спеціальної підслідності, встановленої частинами четвертою та п'ятою цієї статті. Сам по собі факт першого внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань не змінює визначеної цим Кодексом підслідності
--	---

6. Щодо набрання чинності

Закон пропонується ввести в дію через дев'яносто днів з дня його опублікування. Перехідний строк необхідний для підготовки органів досудового розслідування і суду, налаштування обліку, інформування учасників платіжного ринку та приведення підзаконних актів у відповідність із законом. Кабінету Міністрів України до дня набрання чинності слід забезпечити приведення нормативно-правових актів у відповідність із цим Законом.

II. До законопроекту № 16013-1

НААУ вважає неприйнятним доповнення частини першої статті 214 Кримінального процесуального кодексу України положенням про те, що слідчі органів Державного бюро розслідувань здійснюють на основі доступних джерел і даних, у тому числі інформації, поширеної в медіа, моніторинг обставин, що можуть свідчити про вчинення військових кримінальних правопорушень.

Запропоноване положення надає правоохоронному органу надмірний і недостатньо визначений інструментарій для здійснення моніторингу поза межами конкретного кримінального провадження. Відсутність чітких критеріїв, меж і порядку такого моніторингу створює ризики зловживань, необґрунтованого втручання у права і свободи людини та використання отриманої інформації як підстави для кримінального переслідування. Фактично йдеться про проведення пошукових заходів до початку досудового розслідування, що є неприйнятним.

Відповідний пункт законопроекту № 16013-1 пропонується виключити.

III. До законопроектів № 16014 та № 16014-1

1. Щодо статті 255⁴ Кримінального кодексу України

Первинна редакція статті 255⁴ («Створення, керівництво електроннокомунікаційною шахрайською організацією або участь у ній») є недосконалою. Вона конкурує зі статтею 255 Кримінального кодексу України, не визначає чітко суб'єктивну сторону участі та створює ризик криміналізації виконання трудових обов'язків, технічної обробки інформації або надання правничої допомоги.

Якщо законодавець визнає за необхідне зберегти спеціальну норму, вона має описувати організовану шахрайську групу у значенні частини третьої статті 28 Кримінального кодексу України, створену з метою вчинення двох або більше окремих кримінальних правопорушень, передбачених статтею 190, шляхом використання електронних комунікацій. Участь повинна полягати в умисному виконанні функцій відповідно до спільного плану особою, яка усвідомлювала шахрайську мету групи. Окремо слід передбачити вербування, кваліфікований склад щодо неповнолітніх або застосування насильства, а також спеціальний вид звільнення від відповідальності для учасників, які сприяли викриттю групи.

Критично важливим для адвокатури є пряме застереження: надання правничої допомоги, виконання трудових чи договірних обов'язків, а також збирання, зберігання, обробка або передавання інформації самі по собі не утворюють участі в групі за відсутності ознак умисної участі. Якщо діяння містить склад статті 255, відповідальність за ті самі дії за статтею 255⁴ не настає.

Таким чином, у разі збереження спеціальної норми пропонуємо викласти статтю 255⁴ у такій редакції:

Положення законопроекту № 16014	Запропонована редакція норми
Кримінальний кодекс України	
Стаття 2554. Створення, керівництво електроннокомунікаційною шахрайською організацією або участь у ній 1. Створення електроннокомунікаційної шахрайської організації або керівництво такою організацією чи її структурною частиною — карається позбавленням волі на строк від семи до дванадцяти років з конфіскацією майна.	Стаття 255-4. Створення організованої шахрайської групи, керівництво нею, участь у ній або залучення до участі в ній 1. Створення організованої шахрайської групи або керівництво такою групою — карається позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років з конфіскацією майна.

2. Участь в електронно-комунікаційній шахрайській організації, особи, яка усвідомлювала протиправний характер діяльності такої організації, — карається позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років з конфіскацією майна або без такої. 3. Надання засобів, послуг, інформації та інше сприяння діяльності електроннокомунікаційної шахрайської організації особою, яка усвідомлювала протиправний характер діяльності такої організації та не являється її учасником, — караються позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років з конфіскацією майна або без такої. 4. Умисне залучення іншої особи до участі в електронно-комунікаційній шахрайській організації або до сприяння її діяльності шляхом пропонування роботи, винагороди, надання послуг чи в інший спосіб, а так само поширення інформації з метою такого залучення, вчинені особою, яка усвідомлювала протиправний характер діяльності такої організації, — караються позбавленням волі на строк від трьох до п'яти років з конфіскацією майна або без такої. 5. Дії, передбачені частиною четвертою цієї статті, вчинені повторно, —	2. Участь в організованій шахрайській групі шляхом умисного виконання функцій відповідно до її спільного плану особою, яка усвідомлювала шахрайську мету діяльності групи та бажала сприяти її досягненню, — карається позбавленням волі на строк від трьох до семи років з конфіскацією майна або без такої. 3. Умисне схиляння іншої особи до участі в організованій шахрайській групі шляхом пропонування роботи, винагороди або умовляння, а так само поширення оголошень чи інших повідомлень з метою залучення осіб до такої групи, вчинені особою, яка усвідомлювала шахрайську мету діяльності групи та бажала сприяти її досягненню, — караються позбавленням волі на строк від двох до п'яти років. 4. Дії, передбачені частиною третьою цієї статті, вчинені щодо особи, яка завідомо для винного не досягла вісімнадцяти років, або поєднані з насильством чи погрозою його застосування, — караються позбавленням волі на строк від п'яти до восьми років з конфіскацією майна або без такої. 5. Особа, крім особи, яка створила організовану шахрайську групу або керувала нею, звільняється від
--	--

караються позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років з конфіскацією майна. 6. Сприяння створенню чи функціонуванню електронно-комунікаційної шахрайської організації або умисне створення умов для уникнення кримінальної відповідальності особами, які створили таку організацію, керували нею чи брали участь у її діяльності, вчинені службовою особою, яка усвідомлювала протиправний характер діяльності такої організації, з використанням влади чи службового становища, – караються позбавленням волі на строк від восьми до дванадцяти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років та з конфіскацією майна. 7. Звільняється від кримінальної відповідальності особа, крім особи, яка створила електронно-комунікаційну шахрайську організацію або керувала такою організацією чи її структурною частиною, за вчинення кримінального правопорушення, передбаченого частинами другою, третьою цієї статті, якщо вона до повідомлення їй про підозру у вчиненні цього кримінального правопорушення добровільно повідомила правоохоронний орган про створення або діяльність такої організації та активно сприяла викриттю осіб, які її створили, керували нею або брали участь у її діяльності, чи припиненню	кримінальної відповідальності за діяння, передбачені частинами другою або третьою цієї статті, якщо вона до повідомлення їй про підозру у вчиненні відповідного кримінального правопорушення добровільно припинила участь у групі або залучення до неї інших осіб, повідомила орган досудового розслідування чи прокурора про діяльність групи та активно сприяла її припиненню або викриттю її організаторів чи учасників. Це положення не звільняє особу від відповідальності за інші вчинені нею кримінальні правопорушення.
--	--

діяльності такої організації. Примітка. 1. Під електронно-комунікаційною шахрайською організацією у цій статті слід розуміти стійке об'єднання трьох або більше осіб, попередньо зорганізованих для систематичного заволодіння чужим майном або придбання права на майно шляхом обману чи зловживання довірою з використанням електронних комунікацій, учасники якого діють відповідно до узгодженого плану та розподілу функцій. 2. Діяльність електроннокомунікаційної шахрайської організації, крім іншого, може включати збирання, зберігання, обробку або використання персональних даних, інформації, що становить банківську таємницю, реквізитів платіжних інструментів, індивідуальної облікової інформації, кодів автентифікації чи іншої інформації, яка використовується для вчинення шахрайства.	Примітка. 1. Організованою шахрайською групою у цій статті є організована група у значенні частини третьої статті 28 цього Кодексу, створена з метою вчинення двох або більше окремих кримінальних правопорушень, передбачених статтею 190 цього Кодексу, шляхом використання електронних комунікацій для введення потерпілих в оману або зловживання їхньою довірою. 2. Надання правничої допомоги, виконання трудових чи договірних обов'язків, а також збирання, зберігання, обробка або передавання інформації самі по собі не утворюють участі в групі за відсутності ознак, передбачених частиною другою цієї статті. 3. Якщо створення об'єднання, керівництво ним або участь у ньому містять склад кримінального правопорушення, передбаченого статтею 255 цього Кодексу, відповідальність за такі самі дії за частинами першою та другою цієї статті не настає».
---	---

2. Щодо доповнення Кримінального кодексу України статтею 365⁴

Ефективна протидія організованому шахрайству неможлива без окремої оцінки умисного службового сприяння такій діяльності або її приховування. Чинні статті про службові злочини не охоплюють з достатньою визначеністю типові форми прикриття: передавання відомостей про слідчі та оперативні заходи, фальсифікацію матеріалів, умисне невнесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань, надання незаконного доступу до державних ресурсів.

Разом із тим норма не може перетворювати службову помилку, скасування процесуального рішення, незгоду з оцінкою доказів або порушення строку на кримінально каране прикриття. Відповідальність за бездіяльність має наставати лише за наявності конкретного юридичного обов'язку діяти та реальної можливості його виконати.

Пропонуємо доповнити Кримінальний кодекс України статтею 365⁴ такого змісту:

Положення законопроекту № 16014	Запропонована редакція норми
Кримінальний кодекс України	
	Стаття 365⁴. Умисне сприяння службовою особою організованих шахрайській діяльності або її приховування 1. Умисне використання службовою особою влади чи службового становища всупереч інтересам служби з метою сприяння створенню або діяльності організованої шахрайської групи чи приховування її діяльності, за умови усвідомлення особою шахрайської мети групи, шляхом: 1) передавання без законних підстав організатору або учаснику групи відомостей з обмеженим доступом про заплановані чи здійснювані оперативно-розшукові заходи, слідчі (розшукові) або негласні слідчі (розшукові) дії для забезпечення можливості уникнути їх проведення чи знищити докази, або про осіб, які конфіденційно співпрацюють з правоохоронними органами, для перешкоджання такій співпраці, 2) приховування, знищення, підміни або фальсифікації документів, речей чи електронних даних, які містять відомості про діяльність групи, 3) умисного невнесення слідчим, дізнавачем або прокурором до Єдиного реєстру досудових розслідувань відомостей за наявності передбачених законом підстав і обов'язку їх внесення, або приховування уповноваженою службовою особою прийнятої заяви чи повідомлення про діяльність

	групи, 4) умисного невиконання покладеного законом обов'язку вжити конкретних заходів для припинення виявленої шахрайської діяльності за наявності правових підстав та реальної можливості їх вжиття, або надання завідомо незаконного наказу, розпорядження чи вказівки про невжиття передбачених законом заходів щодо виявлення або припинення діяльності групи, приховування доказів чи незастосування заходів забезпечення кримінального провадження за наявності законних підстав для їх застосування, 5) завідомо незаконного надання групі доступу до державних інформаційних ресурсів, приміщень, обладнання або транспортних засобів, що перебувають у віданні службової особи, для використання у шахрайській діяльності — карається позбавленням волі на строк від п'яти до восьми років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк від п'яти до десяти років. 2. Діяння, передбачене частиною першою цієї статті, вчинене працівником правоохоронного органу, прокурором, суддею, службовою особою, яка займає відповідальне або особливо відповідальне становище, або за попередньою змовою групою осіб, — карається позбавленням волі на строк від восьми до дванадцяти
--	--

	років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк від п'яти до десяти років, з конфіскацією майна або без такої. Примітка. 1. Службовою особою у цій статті є особа, зазначена у пункті 1 примітки до статті 364 цього Кодексу. Поняття відповідального та особливо відповідального становища вживаються у значеннях, визначених пунктами 2 і 3 примітки до статті 368 цього Кодексу. Організованою шахрайською групою є група, визначена пунктом 1 примітки до статті 255⁴ цього Кодексу, а також злочинна організація, створена для вчинення таких шахрайств. 2. Відповідальність за бездіяльність настає лише за умови наявності у службової особи конкретного юридичного обов'язку діяти та реальної можливості його виконати. Самі по собі скасування чи зміна процесуального рішення, незгода з оцінкою доказів або порушення процесуального строку не є достатніми для встановлення складу цього кримінального правопорушення. 3. Конфіскація майна за частиною другою цієї статті застосовується з дотриманням умов частини другої статті 59 цього Кодексу.
--	---

У разі запровадження статті 365⁴ необхідно узгодити суміжні норми: в абзаці першому примітки до статті 45 після цифр «365²» доповнити цифрами «365⁴»; частину першу статті 55 доповнити положенням про призначення позбавлення права обіймати певні посади на строк від п'яти до десяти років як додаткового покарання за статтею 365⁴; у частині п'ятій статті 216 Кримінального процесуального кодексу України після цифр «364» доповнити цифрами «365⁴».

3. Щодо положень законопроекту № 16014-1 про військовий облік і призов

Законопроект № 16014-1 поєднує протидію шахрайським кол-центрам зі змінами щодо порядку призову, військового обліку та службових рішень у цій сфері. Таке поєднання різних предметів регулювання в одному акті є дефектом законодавчої техніки і ускладнює оцінку кожного блоку по суті.

НААУ пропонує виключити з розділу I законопроекту № 16014-1 пункт 1, підпункти 2–4 пункту 2 та пункт 3 щодо змін до статті 210¹ Кодексу України про адміністративні правопорушення, статей 337¹, 368⁵, 426² Кримінального кодексу України та статті 214 Кримінального процесуального кодексу України.

Якщо законодавець усе ж збереже положення щодо військової служби, вони мають бути уточнені так:

- пункт щодо доповнення статті 210¹ Кодексу України про адміністративні правопорушення частиною четвертою виключити;
- у диспозиції частини першої статті 337¹ слова про звільнення від призову чи зі служби за станом здоров'я замінити вказівкою на незаконне звільнення;
- зміни до примітки статті 368⁵ виключити;
- у частині першій статті 426² слово «Порушення» замінити словами «Умисне порушення» і доповнити статтю приміткою: «Саме по собі скасування рішення про призов, прийняття, направлення на військову службу чи звільнення від призову не доводить умисного порушення порядку службовою особою»;
- пункт щодо доповнення частини першої статті 214 Кримінального процесуального кодексу України виключити.

Назву законопроектів № 16014, № 16014-1 у разі їх доопрацювання пропонується викласти так: «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо протидії організованим шахрайській діяльності з використанням електронних комунікацій та її службовому прикриттю». (https://unba.org.ua/assets/uploads/publications/ZP_16013.pdf). – 2026. – 23.09).

ЕКОНОМІЧНА ТА ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА

Податок на додану вартість на посилки до 150 євро

Блог на сайті «ЮРИДИЧНА ПРАКТИКА»

Про автора: Артем Кузьменко, партнер АО «ETERNA LAW»

ПДВ на посилки до 150 євро: що насправді змінює законопроект № 16051-1 — блог Артема Кузьменка

Законопроект № 16051-1, який Верховна Рада 16 вересня підтримала в першому читанні, часто називають просто «ПДВ на посилки до 150 євро». Але це дещо спрощує суть змін. Пропонується окремий режим оподаткування дистанційних продажів через електронні платформи, близький за логікою до європейської моделі IOSS та deemed supplier. Причому проект № 16051-1 треба читати разом із законопроектом № 15460 про зміни до Митного кодексу — повна конструкція працює саме у зв'язці цих двох документів.

Найцікавіше тут навіть не ставка ПДВ, а те, хто його адмініструватиме. Якщо фізична особа купує через маркетплейс непідакцизний товар вартістю до 150 євро, ПДВ пропонується стягувати вже під час покупки. Відповідальність за його нарахування та сплату переходить до електронної платформи. Для держави так значно простіше: працювати з великими платформами, а не адмініструвати мільйони окремих посилок на кордоні.

Для самих маркетплейсів наслідки серйозніші. Їм доведеться окремо ідентифікувати продажі українським покупцям, правильно визначати базу оподаткування, включати ПДВ у платіж, вести спеціальний облік та звітувати. При цьому в межах цього режиму не передбачається звичного механізму податкового кредиту, податкових накладних та стандартної декларації з ПДВ. Тож великим міжнародним платформам мало буде просто «додати 20 %». Потрібно буде адаптувати checkout, білінг, облік, IT-системи і, можливо, договори з продавцями та логістичними операторами.

Не зовсім правильним є і формулювання «ПДВ на всі посилки». Пільговий поріг у 150 євро для товарів, які купуються за кордоном, справді прибирається, але залишаються окремі винятки. Зокрема, йдеться про безоплатні відправлення між фізичними особами до 45 євро, певні випадки несупроводжуваного багажу та окремі товари для потреб безпеки й оборони. Крім того, спеціальний режим із залученням електронних платформ стосується саме дистанційних продажів, тоді як для іншого імпорту працюватимуть загальні правила.

Для українського ритейлу це насамперед питання конкуренції. Український продавець працює з ПДВ, тоді як товар іноземного продавця сьогодні може потрапити до українського покупця в посилці до 150 євро без його сплати. Реформа має вирівняти ці умови, а заодно додати бюджету надходжень. Паралельно має зменшитися сенс у практиці, коли комерційні партії товарів штучно дробляться на велику кількість невеликих відправлень.

А от до другого читання я б найбільше дивився саме на практичну сторону. Треба дуже чітко розвести відповідальність платформи, продавця, перевізника та митниці і, головне, налагодити обмін даними між ними. Якщо ПДВ уже сплачено покупцем на checkout, митниця повинна це бачити, інакше виникає ризик повторного нарахування податку на кордоні. Так само мають працювати повернення товару і коштів та відповідне коригування ПДВ. Тому для мене головне питання цієї реформи вже не в самих 20 %. Важливіше, чи вдасться побудувати механізм, зручний одночасно для покупця, міжнародної платформи і держави. (<https://pravo.ua/pdv-na-posylky-do-150-ievro-shcho-naspravdi-zminiuiie-zakonoproiekt-16051-1-bloh-artema-kuzmenka/>). – 2026. – 07.10).

Контроль за виробництвом та обігом тютюнової сировини

Матеріал на сайті «Європейська Бізнес Асоціація»

Бізнес закликає відхилити законопроект № 15372

Європейська Бізнес Асоціація, Американська торговельна палата в Україні та Українська Асоціація виробників тютюнових виробів «Укртютюн» не підтримують законопроект № 15372 щодо підвищення ефективності контролю за виробництвом та обігом тютюнової сировини та закликають відхилити його під час розгляду в першому читанні.

Наразі законопроект передбачає створення нової системи контролю та простежуваності тютюнової сировини: поширення системи e-Акциз на тютюнову сировину, маркування кожної одиниці її пакування електронними акцизними марками, створення Єдиного реєстру виробників тютюнової сировини, моніторинг переміщення сировини транспортними засобами та запровадження додаткових правил її обліку за вагою та вологістю.

Водночас значна частина запропонованих інструментів уже охоплюється чинним законодавством. Так, відповідно до Закону № 3817-IX виробники зобов'язані щомісяця звітувати до Державної податкової служби (ДПС) про залишки, придбання та використання тютюнової

сировини. Також законодавством вже встановлено норми її втрат, передбачено оподаткування понаднормативних втрат. На виробничих та складських об'єктах відповідних підприємствах передбачене безперервне відеоспостереження і функціонування контрольних постів ДПС.

За оцінкою бізнесу, запровадження додаткової паралельної системи контролю не вирішує проблему нелегального обігу, натомість ускладнює діяльність законослухняного бізнесу. Воно посилить адміністративний тиск, збільшить операційні витрати, погіршить інвестиційний клімат та може створити ризики зупинки вітчизняного виробництва та переорієнтації ринку на імпорт.

Бізнес заперечує проти поширення е-Акцизу на тютюнову сировину. Окремі критично важливі компоненти системи досі доопрацьовуються, економічні оператори не мають можливості комплексно протестувати всі бізнес-процеси та інтеграційні рішення, а строки реалізації проекту порушені. Тому об'єктивно оцінити ефективність її роботи, а також потенційні операційні та технічні ризики поки неможливо. Доповнення функціоналу системи, яка ще не пройшла повноцінного тестування, є необґрунтованим і передчасним, може додатково відтермінувати її повноцінне запровадження та суттєво збільшити витрати.

Бізнес-спільнота підтримує посилення контролю за нелегальним вирощуванням тютюну. Водночас відповідні законодавчі зміни мають бути спрямовані насамперед на врегулювання вирощування тютюну та діяльність суб'єктів господарювання у цій сфері та розглядатися в межах окремого законопроекту і не повинні створювати надмірного регуляторного навантаження для легальних виробників, які вже працюють відповідно до спеціального законодавства та виконують вимоги щодо простежуваності продукції і сплати податків.

До того ж деякі запропоновані законопроектом № 15372 механізми вже були предметом попередніх законодавчих ініціатив, які не отримали підтримки Верховної Ради, зокрема законопроектів № 14245 та № 13628.

Бізнес-асоціації закликають народних депутатів України не підтримувати законопроект № 15372 під час розгляду у першому читанні та не допустити запровадження надмірного регуляторного навантаження на сумлінний бізнес. (<https://eba.com.ua/biznes-zaklykaye-vidhylyty-zakonoprojekt-15372/>). – 2026. – 15.09).

ДОСЛІДНИЦЬКА СЛУЖБА ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА ЮРИДИЧНА БІБЛІОТЕКА НБУВ

**ЗАКОНОДАВЧА ДІЯЛЬНІСТЬ В УКРАЇНІ:
ГРОМАДСЬКЕ ОБГОВОРЕННЯ
/ моніторинг інформаційного поля /**

№ 9 (вересень 2026)

Укладачі:

Н. Іванова (відповідальна за випуск),

О. Гаранін, О. Карашук, С. Юхно.

Адреса редакції: НБУВ, Голосіївський просп., 3, Київ, 03039, Україна.